311094

Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

21 октябрь, жума, 1994 йил
Сотувда эркин нархда. № 207 (955)

ҚАРДОШЛАР ЯКДИЛЛИГИ — ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Илгари хабар берганимиздек, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 18-19 октябрь кунлари Туркиянинг Истанбул шаҳрида бўлган туркий тилли давлатлар раҳбарларининг олий даражадаги учрашувида иштирок этди.

А. ИЛЁСОВ (ЎзА) олган сурат.

Маълумки, Марказий Осиё, Озарбайжон ва Туркия давлат раҳбарларининг дастлабки учрашуви икки йил муқаддам — 1992 йилнинг октябрь ойида Анқарада бўлиб ўтган эди. Умуман, жаҳонда социализмнинг таназзули, икки қарама-қарши тузум ва улар юритган мафкуравий сиёсатнинг башар саҳнасидан тушиши иқтисодий алоқадорлик, минтақавий, тарихий, маданий ва бошқа хил яқинликларга асосланган янгидан-янги ташкилотлар, ҳамдўстликлар юзага келишига туртки бўлди, Шу маънода Анқарада асос солинган туркий тилли давлатлар раҳбарларининг учрашуви ҳам замон талабига мос бўлиб, ўшанда эндигина истиқлолга эришган туркий тилли республикаларнинг тезроқ жаҳонга чиқиши ва дунё иқтисодий интерграцияси жараёнига қўшилиши масаласи улардан ўзаро ҳамжиҳатликни, қолаверса, Туркиядек бақувват давлат билан кенг ҳамкорликни тақозо этиши табиий эди. Анқара учрашувида ўзаро ҳаво ва сув йўлларини тиклаш, темир йўл ва автомобиль йўлларини қуриш, телекоммуникация, ўзаро техник ёрдам кўрсатиш, маданий алоқалар ўрнатиш, савдо-сотиқ ишларини мазкур мамлакатлар халқлари тарихи, тили, эътиқоди ва маданияти бирлигидан келиб чиқиб, замон талабига мос босқичга кўтариш масалаларининг муҳокама этилгани эътиборга лойиқдир.

Истанбулнинг гўзал ва муҳташам “Чароғон“ саройида ўтган бу галги олий даражадаги учрашув том маънода дастлабки кенгашнинг узвий давоми бўлди. Унда Ўзбекистон, Озарбайжон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон ва Туркия давлат раҳбарлари иштирок этди. Президентлар иқтисодий, маданий ҳамкорликни ҳар томонлама кенгайтириш, бундан икки йил илгари қабул қилинган Анқара декларациясининг амалий ҳаракатини таъминлаш юзасидан музокаралар ўтказдилар. Бу музокаралар келгусида туркий тилли давлатларнинг ягона бозорини яратиш, қардош мамлакатларнинг икки томонлама ва кўп томонлама муносабталари равнақига муносиб ҳисса қўшиш баробарида минтақада вужудга келган муаммоларни биргалашиб ҳал этиш, мустақилликка эришган туркий давлатларнинг эгаменлигини мустаҳкамлаш борасида муҳим аҳамият касб этиши шубҳасиз.

Давлатлар раҳбарлари Истанбул Декларациясини қабул қилдилар. Мазкур ҳужжатда туркий тилда сўзлашувчи мамлакатлар ўртасидаги муносабатларни, иқтисодий, сиёсий, савдо-сотиқ ва маданий алоқаларни янада такомиллаштириш, Осиё қитъасида можароларни тинч йўл билан ҳал қилиш ҳамда бошқа бир қанча масалалар хусусида сўз боради.

Олий даражадаги учрашув якунларига бағишланган матбуот конференцияси бўлди. Унда кўплаб мамлакатлардан келган журналистлар, чет эл ваколатхоналари вакиллари қатнашди. Матбуот конференциясини Туркия Республикаси Президенти Сулаймон Демирэл очди. Президентлар Ислом Каримов, Гайдар Алиев, Нурсултон Назарбоев, Асқар Акаев ва Сапармурод Ниёзов оммавий ахборот вакилларининг саволларига жавоб бердилар.

Шуни таъкидлаш жоизки, учрашув Ўзбекистон билан барча туркий тилли давлатлар ўртасидаги муносабатлар борасида янги саҳифа очди ва бу борада, аввало, республикамиз Президентининг саъй-ҳаракати ва давлат раҳбарлари ўртасидаги юксак мавқеи муҳим аҳамиятга эга бўлди. Ислом Каримов нафақат расмий музокараларда, балки матбуот анжуманида, шунингдек, хорижий мамлакатлар ҳамда Ҳамдўстлик давлатлари журналистлари билан танаффус чоғида суҳбатларда моҳир раҳбар, иқтидорли иқтисодчи ва айни пайтда фикр кўлами кенг сиёсатчи, ёниқ фикрлари билан ҳар қандай кишини мусоҳабага жалб эта олувчи самимий ҳамсуҳбат сифатида диққат-эътиборда турди. Шу маънода учрашув кунлари Туркия газеталари: “Ислом Каримовнинг Истанбулга ташрифи Ўзбекистон ва Туркия ўртасидаги муносабатларга ҳам ўзгача бир ҳарорат бағишлади“, деб ёзиши бежиз эмасди. Тошкентга қайтишда, юртбошимиздан учрашув натижалари ҳақида сўзлаб беришни сўрадик.

— Учрашув жуда юқори даражада ўтди, — деди Ислом Каримов. — Бу муҳим йиғиннинг ташаббускори ва ташкилотчиси бўлган Туркия давлати ҳамда шу буюк давлатнинг Президенти Демирэл жанобларидан миннатдорман. Учрашувнинг ташкилий томонлари ҳам юксак савияда бўлди. Унда катта-катта ва ўзаро манфаатли масалалар муҳокама этилди. Йигирма тўрт банддан иборат муҳим ҳужжат — Истанбул Декларацияси имзоланди. Таассуфки, четдаги айрим кучлар бу учрашувга шубҳа билан ёндошиб, унинг аҳамиятига соя солмоқчи бўладилар. Аммо масалага холис ёндошсак, кечмиши, тили, дини муштарак бўлган давлатларимизнинг бугунги ўзгаришлар жараёнида дуч келаётган муаммолари ва уларнинг ечимлари ҳам бир хилдир. Бизнинг асосий мақсадимиз шуки, ҳар бир туркий давлат, шу жумладан, Ўзбекистон ҳам ушбу қийинчиликларни бартараф этишда якдил қарашларга эга бўлсин.

Бозор муносабатларига асосланган янги иқтисодий тизимни жорий этиш борасидаги ютуқлар қийинчиликлар билан қўлга киритилаётгани ҳеч кимга сир эмас. Бу ўзгаришларни машаққатларсиз, халққа мумкин қадар оғирлик туширмасдан амалга ошириш учун нима қилиш керак? Бу йўлда, албатта, аниқ ва пухта дастурлар тузишимиз, одамларни тўғри йўлга бошқара билишимиз муҳимдир, деди Ислом Каримов. Бозор иқтисодиёти деб ҳаётнинг маънавий-маданий жиҳатларини унутиш мумкин эмас. Ислоҳотни халқ амалга оширади ва айни пайтда бу ислоҳот шу халқнинг ўзига хизмат қилиши керак. Шундай экан, амалда жорий этаётган ўзгартиш — ислоҳотларимизнинг халқимиз ҳаётига нечоғлик фойда, енгиллик, келтираётгани билан ҳам ҳисоблашишимиз шарт. Учрашувдан мақсад кимдандир қанчадир миқдорда моддий кўмак сўраш эмас, балки ана шу масалаларни ўртада муҳокама қилиш, бир-биримиздан маънавий мадад, маслаҳат олишдан иборат.

Ислом Каримов учрашувнинг яна бир аҳамиятли жиҳати — музокараларда ҳамма туркий давлатлар учун бирдек муҳим бўлган умумий масалалар муҳокама қилингани хусусида тўхталди. Булардан бири — Афғонистон — Тожикистон чегарасидаги можаролар муаммосидир. Бу хавф бартараф этилмаса, эрта бир кун унинг олови бутун Марказий Осиёни қамраб олиши мумкин, деди Президент. Бизнинг бу борадаги қарашларимиз БМТ ҳамда Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгашининг нуқтаи назари билан мос тушади. Иккинчи масала, айрим собиқ шўро республикаларида кучайиб бораётган шовинизм руҳидаги ҳаракатларнинг олдини олиш керак. Эътибор қилсангиз, Буюк Британиядек ҳур ва фаровон мамлакат ҳам, АҚШ ёки Япония ҳам неча ўн йилликлар давомида юксак тараққий этган мамлакатга айланган, дея қайд этди Ислом Каримов. Бизнинг истиқлолга эришганимизга, мустақил ривожланиш йўлини тутганимизга эса атиги уч йил бўлди. Ёмон ниятли кучлар бу йўлда кишиларимиз дуч келаётган вақтинчалик қийинчиликлардан фойдаланиб қолмоқчи, уларни мустақиллик йўлидан чалғитмоқчи, ортга қайтармоқчи бўладилар. Биз — давлат раҳбарлари четдан бўлаётган ана шундай сиёсий зарбаларга қарши биргаликда курашишимиз керак.

Давлатимиз чегараси, аслида, шартли тушунча, деди юртбошимиз. Биз — ҳаммамиз ягона Ватан — муқаддас Туркистон фарзандларимиз. Шундай экан, Туркиянинг Шарқу Ғарбдаги нуфузию обрў-эътиборидан ҳам фахрлансак, ҳам ўрнак олсак арзийди. Туркиянинг жуғрофий жойлашуви, хусусан, унинг денгиз йўлига эгалиги мазкур жумҳуриятнинг сиёсий ва иқтисодий мақомини беҳад юксалтириб юборди. Ана шундай қулай ва арзон савдо йўллари қадим Турон заминидаги барча давлатлар, жумладан, Ўзбекистон учун ҳам кенг очилиши керак. Олий даражадаги учрашувларимиз эса бундай масалаларни тезроқ ҳал этиш имконини беради. Ватан, халқ манфаатига катта ҳисса қўшиши мумкин бўлган шу хилдаги учрашувларда мунтазам қатнашиш ва ўзаро фикр алмашишга тайёрмиз, деди Ислом Каримов пировардида.

Туркия сафарида мамлакатимиз раҳбарига республика Президентининг давлат маслаҳатчиси Х. Жўраев, Бош вазир ўринбосари С. Саидқосимов, ташқи ишлар вазири А. Комилов, Тошкент шаҳри ҳокими К. Тўлаганов ва бошқа расмий кишилар ҳамроҳлик қилдилар.

Ғулом МИРЗО,
ЎзА махсус мухбири.
Тошкент — Истанбул — Тошкент

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ

20 октябрь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Швейцариянинг “АББ“ компанияси президенти П. Барневик ҳамда шу компаниянинг Марказий Осиё ва Қозоғистондаги ваколатхонаси раҳбари К. Маккартнини қабул қилди.

Ислом Каримов суҳбат чоғида меҳмонларни Ўзбекистонда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотлар билан қисқача таништирди.

— Дунёга машҳур “АББ“ компанияси билан ўзаро ҳамкорликнинг йўлга қўйилиши ҳар икки томон учун ҳам манфаатли бўлиши шубҳасиз, — деди Ислом Каримов. — Мамлакатимизга ушбу ташрифингиз самарали бўлади ва алоқаларимизнинг тезроқ ривожланишига хизмат қилади, деб ўйлайман.

П. Барневик самимий қабул учун Ўзбекистон Президентига миннатдорлик изҳор этиб, электр энергия, нефть маҳсулотларини қайта ишлаш соҳалари бўйича ихтисослашган ўз компаниясининг фаолияти ҳақида сўзлаб берди ва Ўзбекистон билан ҳам бу борада кенг ҳамкорлик қилиш учун катта имкониятлар мавжуд эканини таъкидлади.

Қабул маросимида Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Ў. Султонов ва Қ. Ҳаққулов иштирок этди.

***

Шу куни Президент Ислом Каримов Макото Курода бошчилигидаги Япониянинг “Мицубиси корперейшн“ компанияси делегацияси аъзоларини қабул қилди.

Самимий суҳбат чоғида Ислом Каримов япон ишбилармонларининг Ўзбекистондаги иқтисодий ислоҳотлар жараёнини синчковлик билан ўрганиб, муносиб ҳамкорлар топишга интилаётгани ўзаро иқтисодий муносабатларимизнинг янада мустаҳкамланишига хизмат қилишини таъкидлади.

Компания Президенти Макото Курода Ислом Каримовга самимий қабул учун миннатдорлик изҳор этди. У Марказий Осиёдаги етакчи мамлакат, тинчлик ва осойишталикка эришган, айни пайтда чуқур иқтисодий ислоҳотлар йўлидан бораётган Ўзбекистон япон ишбилармонлари учун янги ҳамкорлик уфқлари очаётганини айтди.

Қабул маросимида Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосарлари Ў. Султонов, Қ. Ҳаққулов ва Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банки бошқарувининг раиси Р. Азимов иштирок этди.

Қабулда Япониянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Укэру Магосаки ҳозир бўлди.

(ЎзА).

ИСЛОМ КАРИМОВ МОСКВАГА ЖЎНАБ КЕТДИ

20 октябр куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов МДҲга аъзо давлатлар раҳбарларининг навбатдаги мажлисида иштирок этиш учун Москвага жўнаб кетди.

Ислом Каримов Москвага жўнаши олдидан журналистларнинг саволларига жавоб қайтарди.

— МДҲга аъзо давлатлар раҳбарларининг анъанавий кенгаши охирги марта шу йилнинг май ойида бўлиб ўтган эди, — деди Ислом Каримов. — Ўтган қисқа муддат ичида муҳокама қилиниши зарур бўлган кўплаб масалалар йиғилиб қолди. Жумладан, МДҲ мамлакатлари ўртасидаги иқтисодий алоқаларни мувофиқлаштириш, ўзаро тўлов операцияларини амалга ошириш каби бир қанча масалаларни ҳал этишда сунъий тўсиқлар вужудга келмоқда. Бу эса аввалдан ўзаро кучли алоқаларга эга бўлган халқларимизни қийин аҳволга солиб қўйди. Москвада бўладиган мажлисда МДҲ доирасида иқтисодий интеграцияни ривожлантириш учун қуруқ гаплардан амалий ишларга ўтиш масаласи муҳокама қилинади.

Ислом Каримовни Тошкент аэропортида Ўзбекистон Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов, республика Бош вазири А. Муталов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Президентининг давлат маслаҳатчиси Б. Ғуломов, Тошкент шаҳар ҳокими К. Тўлаганов ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

Кузатиш маросимида Россия Федерациясининг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Ф. Сидорский ҳозир бўлди.

(ЎзА).

МДҲ: ЎЗАРО ИҚТИСОДИЙ ҲАМКОРЛИКНИ КЕНГАЙТИРИШ ЙЎЛИДА

МОСКВА. 20 октябрь. (ЎзА махсус мухбири Амирқул Карим хабар қилади). Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов МДҲга аъзо давлатлар раҳбарларининг навбатдаги мажлисида иштирок этиш учун Москвага етиб келди.

21 октябрь куни Кремлда давлат бошлиқлари кенгашида Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо мамлакатлар ўртасидаги интеграцияни янада ривожлантириш, 1941-1945 йилларда фашизм устидан қозонилган Ғалабанинг 50 йиллигини биргаликда байрам қилиш тадбирларини ташкил этиш билан боғлиқ турли масалалар кўриб чиқилади.

Хусусан, дастлабки кун тартибига МДҲга аъзо мамлакатлар ўртасида интеграцияни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари ҳақидаги меморандумни ва бу борадаги ҳаракатларнинг истиқбол режасини ҳамда давлатлараро иқтисодий қўмита ва МДҲ тўлов иттифоқи тузиш масалаларини муҳокама этиш ҳам киритилган. Учрашувда МДҲнинг низомий ташкилотлари киритган бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилиши белгиланган.

Бугун давлат бошлиқлари учрашуви арафасида Воробьевие Горидаги қабуллар уйида МДҲга аъзо мамлакатлар ташқи ишлар вазирлари кенгашининг мажлиси бўлиб ўтди. Унда давлат бошлиқларининг 21 октябрда бўладиган учрашувининг аниқ кун тартиби тасдиқланди.

Москва учрашувида Ўзбекистон делегацияси аъзолари сафида Бош вазир ўринбосарлари Б. Ҳамидов, Ю. Пайгин, ташқи ишлар вазири А. Комилов, мудофаа вазири Р. Ахмедов ва бошқа расмий кишилар бор.

(ЎзА).

ТАДБИРЛАР МУҲОКАМА ЭТИЛДИ

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманидаги “Қадиобод“ маҳалласида шу туман маҳалла оқсоқоллари иштирокида учрашув бўлиб ўтди. Учрашув қатнашчилари мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов республика пойтахтини энг гўзал шаҳарлардан бирига айлантириш, уни янада кўркамлаштириш ва чиройига-чирой қўшишга, жумладан, Тошкентнинг эски шаҳар қисмига алоҳида эътибор бераётганини таъкидладилар.

Учрашувда пойтахтнинг эски шаҳар ҳудудида яшаш шароитларини яхшилаш бўйича дастлабки тадбирлар режаси муҳокама қилинди. Хусусан, Форобий, Сағбон, Қорасарой, Чимбой, Ботир Зокиров кўчаларини қайта қуриш лойиҳалари кўриб чиқилди. Ушбу лойиҳаларга кўра келгусида трамвай ва троллейбуслар ҳамда бошқа транспорт воситалари қатновига мўлжалланган кенг ва замонавий кўчалар бунёд этилади, уларнинг икки томонида маҳаллий шароит ҳисобга олинган ҳолда миллий услубдаги иморатлар бунёд этилади. Ҳар бир кўчада аҳоли учун қулайликларга эга бўлган гузарлар, ер ости йўллари, канализация, газ ва телефон тармоқлари, дам олиш масканлари, маданий-маиший иншоотлар ва савдо шохобчалари барпо қилинади. Лойиҳадаги ишлар келгуси йилдан бошлаб амалга оширилади. Ҳозир аҳоли учун бир мингдан зиёд уй-жой қурилиши бошлаб юборилди.

Учрашувда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Тошкент шаҳар ҳокими К. Тўлаганов иштирок этди.

(ЎзА).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

А. Х. САИДОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФРАНЦИЯ РЕСПУБЛИКАСИДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВА МУХТОР ЭЛЧИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Акмал Холматович Саидов Ўзбекистон Республикасининг Франция Республикасидаги Фавқулодда ва мухтор элчиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 20 октябрь

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

А. Х. САИДОВГА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФАВҚУЛОДДА ВА МУХТОР ЭЛЧИСИ ДИПЛОМАТЛИК МАРТАБАСИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Акмал Холматович Саидовга Ўзбекистон Республикасининг Фавқулодда ва мухтор элчиси дипломатлик мартабаси берилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 20 октябрь

ФИТРАТ ЮБИЛЕЙИГА

Атоқли адиб, олим ва сиёсат арбоби Абдурауф Фитрат таваллудининг 110 йиллиги 1996 йилнинг кўкламида кенг нишонланади. Бу ҳақда Бухоро вилояти ҳокими махсус қарор қабул қилди ва юбилей ташкилот қўмитаси тузилди.

Айни кунларда Фитрат яшаган ҳовлида ёдгорлик лавҳа ўрнатиш, Кўкалдош мадрасасида адиб ҳаёти ва ижодига бағишланган экспозиция, вилоят марказида унинг номида боғ ташкил этишга киришилди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Муҳтарам Президент жаноблари,

Сизга зўр мамнуният билан шуни хабар қиламанки, асл металлар ёнбийлари бозорининг Лондон уюшмаси Ўзбекистондаги Навоий саралаш заводига энг мақбул маҳсулот етказиб берувчи мақомини беришга якдиллик билан рози бўлди. Бу бир йилча муқаддам Лондонга тарихий ташрифингиз чоғида Сиз тақдим этган Ўзбекистон тамғаси шу кундан бошлаб бутун дунёда тан олинишини ва энг олий сифатни акс эттирувчи тамға деб ҳисобланишини билдиради.

Ўзбекистон Республикаси собиқ Совет Иттифоқидаги бундай муҳим мақомга эришган биринчи мустақил республикадир. Шу муносабат билан, Президент жаноблари, Сизни, Ўзбекистондаги бундай муваффақиятга эришишга ҳисса қўшган ҳамма одамларни самимий табриклайман. Ротшильдлар бу муваффақиятга ҳисса қўшгани билан фахрланадилар ва бу ўртамиздаги кўп йиллик ва ўзаро фойдали мустаҳкам муносабатларимиз асосларини тағин ҳам мустаҳкамлайди, деб умид қиламан.

Сэр Эвелин де РОТШИЛЬД,
“Ротшильд ва ўғиллари“ молия гуруҳи директорлар кенгашининг раиси.

ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ СЕССИЯСИ

Халқ депутатлари Жиззах вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлди. Унда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатлигига номзодлар кўрсатиш ҳақидаги масала муҳокама этилди. Бу ҳақда вилоят ҳокими А. Тошкенбоев ахборот берди.

Сессияда ташкилий масала кўрилди. Илгари Жиззах туман ҳокими бўлиб ишлаган М. Ҳасанов вилоят ҳокимининг биринчи ўринбосари этиб тасдиқланди.

Сессия ишида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Т. Алимов сўзга чиқди.

(ЎзА мухбири).

НАМАНГАНДА БИРИНЧИ

Чортоқ тумани пахтакорлари вилоятда биринчи бўлиб пахта тайёрлаш режасини бажардилар. 8454 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 32 центнердан ҳосил йиғиштириб олинди. Унинг асосий қисми юқори сортларга қабул қилинди.

Бу муваффақиятга “Октябрь“, “Москва“, Алишер Навоий номидаги жамоа хўжаликлари муносиб ҳисса қўшди. Бу хўжаликларда ҳар гектар ердан 38-42 центнердан хирмон кўтарилди.

Бугунги кунда туман меҳнаткашлари барча соҳалар бўйича йиллик режаларни уддаладилар. Мева, сабзавот, узум маҳсулотларидан ҳам юқори ҳосил олинди. Туман бўйича рентабеллик 30 фоизни ташкил этди.

Туман пахтакорлари ўз имкониятларини чамалаб кўриб давлатга яна 2000 тонна “оқ олтин“ етказиб бериб, ялпи ҳосилни 10500 тоннага етказишга аҳд қилдилар.

Абдухошим МАДАТОВ.
“Халқ сўзи“ мухбири.

• *Акс-садо*

УЛУҒ МАҚСАДЛАРИМИЗ КЎЗГУСИ

Ўзбек пахтаси, ўзбек тиллоси, ўзбек ипаги... Бу тушунчалар юртимизнинг шуҳратини, халқимиз, кишиларимизнинг олийжаноб меҳнатини дунёга танитгандир. Бу қийматлар рўйхатини давом эттириш мумкин, лекин биз ушбу тизимда ўзбек қоғози деган олийжаноб маҳсулотнинг шуҳратини ҳам юқоридаги мақомларда кўришни истардик.

Асрлар қарига назар солсак, шамлар ёруғида не-не безовта юраклар тарихимиз, қадриятларимиз обидаларини ўз заковатимиз билан яратилган қоғозларимизга иншо қилганлар. Ҳар саҳифа қоғоз муқаддас саналиб, унга яхшилик, эзгулик хабарлари, илоҳий муждалар битилиши керак бўлган.

Куни кеча ўз миллий мустақил валютамизнинг ноёб шакл ва суратларини, тарихини ўз қоғозимизга туширган мутахассислар қаторида саноат миқёсида қоғоз ишлаб чиқара биладиган мутахассисларимиз, ташкилотчиларимиз албатта топилади. Гап — ҳамма кучларни бир ерга йиғиш, масаланинг моддий-молиявий мақомини аниқлаб, табиий ресурсларимизнинг истиқлол учун — миллий қоғозимизни рўёбга чиқиши учун йўналтирилишидадир.

Бу борада Ўздавматбуотқўм зиммасида ҳам катта масъулият бор. Куни кеча "Халқ сўзи" газетаси саҳифаларида Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси раиси Рустам Шоғуломовнинг ўзбек қоғози ҳақида ўртага қўйган талаб ва таклифлари ҳам кўпчиликнинг эътиборини тортган деб ўйлаймиз. Ўзбек зиёлилари орасида қоғоз мустақиллиги ғояси кўпдан бери юради. Ўздавматбуотқўм ҳам анчадан буён тадқиқий, таҳлилий изланишлар олиб бориб, кўплаб амалий, дарҳол ишга киришиш мумкин бўлган режаларни ўртага ташлаётгани маълум. Бу масала нафақат жамоатчиликнинг, масъул ва мутасадди ташкилотларнинг, илмий жамоаларнинг эътиборида бўлмоғи лозим.

Бугун XXI аср бўсағасида турган мустақил Ўзбекистон учун ўз миллий қоғозини яратиш масаласи жуда катта сиёсий масала ҳамдир. Россия фабрикалари ўз маҳсулотлари баҳоларини ой сайин ошираётганини инобатга олсак, ва ҳар тонна қоғоз бебаҳо миллий бойлигимиз бўлган пахта толаси ва бошқа ажратмалар ҳисобига, қийинчилик билан олиб келинаётганлигини чамалаб кўрсак, қоғоз муаммосининг нақадар тезкорлик билан ҳал қилиниши лозимлиги яққол кўринади. Хориждан келтириладиган қоғоз ҳам тобора қимматга тушмоқда. Мадомики, биз қоғоз саноатини яратишга дадил қўл урсак, бу ишга инвестиция етказмоқчи бўлган талай ташкилот ва юридик шахслар топилади.

Биз бугун мактаблар ва олий ўқув юртлари учун дарсликлар, дафтарлар қоғоз қаҳатчилиги шароитда босилаётганлигини биламиз. Қоғоз танқислиги адабий-илмий жараёнга ҳам, ва демак, умуман фуқароларимизнинг маърифий-маданий камолига ҳам таъсир кўрсатаётганлигини англаймиз. Мадомики фуқароларнинг маънавий камолотини, ахборот олиш ҳуқуқини таъминлаш ғоят муҳим, бир соат ҳам пайсалга солиб бўлмайдиган вазифадир. Шунингдек, жаҳон илғор илмий-адабий-бадиий маданияти намуналаридан баҳраманд бўлишимизда ҳам узилишга йўл қўймаслигимиз керак.

Демак, бу соҳада мақсадга мувофиқ уйғунликни, шароитни юзага келтиришнинг йўли битта, бу ҳам бўлса Ўзбекистон қоғоз саноати ва шу билан баробар матбаа ва унга зарурий маҳсулотлар ишлаб чиқарувчи саноатни бунёд этишдир.

Юртбошимизнинг бирон бир чиқишлари йўқки, қадриятларимиз, маънавиятимиз ҳақида сўз бормасин. Ул киши ёзувчилар билан бўлган учрашувларида нашр ишлари хусусида ҳам катта режаларни ўртага қўйганлар. Бундан бир йил муқаддам Президентимизнинг ташаббуслари билан юртимизда теракзорлар бунёд этила бошланди, бу дарахтларнинг айрим турлари қоғоз саноатига ҳам яхши асқотиши ғоят ҳикматлидир.

Албатта, биз ғўзапояданми, борингки, линтдан ёки шолидан қоғоз ятатинг деб, жайдари тавсиялар бермоқчи эмасмиз, аммо донишманд халқимизнинг даҳоси бу борада ҳам олимларимизни безовта этишига, ўз кашфиётлари салоҳияти билан майдонга чиқажакларига ишончимиз комил.

Биз ижод аҳли бир парча оқ қоғоз столимизга ёйилган маҳали тангри таолло ато этган илҳомимиз, билимимиз, мустақил мамлакатимизнинг ҳар бир умидли, нурли лаҳзасини, танти ва мард халқимизнинг ҳар бир нафасини авлодлар манфаати йўлида нақш этишдан чарчамаймиз.

Эркин ВОҲИДОВ,
Абдулла ОРИПОВ,
Омон МАТЖОН.
Ўзбекистон халқ шоирлари.

• *Янги истилоҳлар*

БИРЖАЛАР ВА БИРЖА ФАОЛИЯТИ

Муштарийларимизнинг ёдида бўлса, биз газетамиз саҳифаларида иқтисодиётда бозор муносабатларига ўтиш билан муомалага киритилаётган янги истилоҳ (термин)лар, тушунчалар юзасидан маълумотлар бериб боришни ваъда қилган ва шу йўналишда мақолалар, суҳбатлар эълон қилишни бошлаган эдик. Бугун муомалада фаол қўлланилаётган янги бир тушунча ҳақида республика Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитаси кўп тарзли иқтисодиётни шакллантириш муаммолари илмий текшириш ҳамда ҳисоб маркази илмий котиби, иқтисод фанлари номзоди Талаб ЁҚУБОВ ва етакчи илмий ходим Зувайда ИСМОИЛ қизи билан суҳбатлашдик.

— Биржа ва унинг вазифалари нималардан иборат?

— Биржа — юридик шахс ҳисобланадиган корхона бўлиб, олдиндан тайёрланган жойда, аниқ бир вақтда, белгиланган қоидалар асосида очиқ савдо-сотиқ ўтказади ва биржа товарлари билан эркин улгуржи савдо қилиш учун шарт-шароитлар яратади. Биржа жараёнларини тартибга солиш, товарларга бўлган талаб ва таклифлар нисбати асосида нарх-навони аниқлаш, ташкилий йўсинда биржа аъзолари ва мижозларига хизмат кўрсатиш ва ҳоказолар биржа вазифасига киради. Мунтазам равишда (ҳафтада бир марта) нарх-наво аниқланишига, индексацияси ва ўзгаришига, савдо-сотиқ вақти, товарлари, битим ҳажмлари, контрактларнинг миқдорига ва бошқа кўрсаткичларига доир ахборотлар, товарлар бозорининг аҳволи ва ривожланишининг тахминларига доир шарҳларни биржа эълон қилиши шарт.

— Биржаларда нималарга амал қилинади, иш қандай ташкил этилади?

— Биржанинг асосий воситаси товардир. Барча мулк шакллари, хизматлар, маҳсулот етказиб бериш тўғрисида шартномалар, қимматли қоғозлар, валюта маблағлари ва фуқаролар ўртасида чиқариладиган бошқа моллар биржа товарлари дейилади. Унинг фаолиятини ташкил этишга кўп нарса боғлиқ. Мулкчиликнинг ҳамма тарзидаги корхона, ташкилотлар, уюшмалар брокерлик ва дилерлик фирмалари, брокерлар, дилерлар, маклерлар ва бошқа юридик ва жисмоний шахслар, шу жумладан, чет эл юридик ва жисмоний шахслари биржанинг фаолиятида иштирок эта оладилар.

Биржа ва унинг турли шакллари бозор механизмининг инфраструктурасини ташкил этади. Биржалар ихтисослашувига қараб бир неча турга бўлинади: товар биржалари, шу жумладан универсал ва ихтисослаштирилган биржалар; фонд биржалари; валюта биржалари; товар-фонд биржалари; интеллектуал мулк объектлари билан савдо-сотиқ қилувчи биржалар; аралаш биржалар. Биржа савдо-сотиғида биржа аъзолари, биржа воситачилари, шунингдек, биржа мижозлари қатнашишлари мумкин. Биржа фаолиятидаги воситачилик фақатгина биржа воситачилари томонидан амалга оширилади. Биржа воситачилари бўлиб **брокер** (олди-сотди битимлар тузилишида ўз мижозларининг топшириғига асосан ва улар номидан воситачилик хизматини бажарувчи шахс), **дилер** (биржада ўз номи ва ҳисобидан воситачилик қиладиган шахс), **маклёр** (фонд ва товар биржаларида шартнома тузишда иштирок этувчи воситачи, у мижозининг талабларига биноан ва улар ҳисобидан иш юритади)лар ҳисобланади.

— Биржа битимлари тўғрисида маълумот берсангизлар.

— Биржада битимлар ҳам бир неча турга бўлинади: бор товарларнинг олди-сотди битимлари, шу жумладан, товарларни дарҳол бериб юбориш ёки етказиб бериш ёҳуд товарга эгалик қилиш ҳуқуқини берувчи ҳужжатлар топширишни кўзда тутувчи олди сотди битимлари; бор товарларни етказиб бериш муддатларини кечиктирган ҳолда харид қилиш ва сотишга доир **(форвард)** битимлар; стандарт контрактларга доир олди-сотди **(фьючерс)** битимлар; товарларни ёки товарлар етказиб бериш контрактларини белгиланган нархлар бўйича келгусида харид қилиб олиш ёки сотиш ҳуқуқларига доир олди-сотди **(опцион)** битимлар. Биржа савдо-сотиғи қоидаларида кўзда тутилган товарлар, контрактлар ёки ҳуқуқларни харид қилиш ва сотишга доир бошқа битимлар ҳам тузилиши мумкин.

Форвард, фьючерс битимлар ҳамда опционлар савдосини амалга оширувчи биржа ўзининг ҳисоб-китоб (клиринг) марказлари орқали битимлар ижросини кафолатлаши шарт.

Савдо-сотиқ операциялари фақат лицензиялар асосида биржа фаолияти қатнашчилари томонидан амалга оширилади. Лицензия олиш учун авваламбор биржани ва биржа фаолияти қатнашчиларини давлат рўйхатидан ўтказиш керак.

— Фонд биржаси нима?

— Республикамизда хусусийлаштиришнинг иккинчи босқичи давом этаётган ва асосан ҳиссадорлик (акционер) жамиятларининг кўпайиши ва шу жамиятларнинг ўз акциялари пайдо бўлиши ва уларнинг сотилиши жараёнида фонд биржалари катта аҳамиятга эгадирлар. Фонд биржаси — қимматбаҳо қоғозлар, валюта олди-сотиғи билан мунтазам фаолиятдаги ташкилотдир. 1994 йил 8 апрелида "Тошкент" республика фонд биржаси (РФБ) акциядорлик жамиятининг ёпиқ тури тарзида ташкил топган. Унинг асосий вазифаси — Ўзбекистон Республикасида ҳозирги қимматли қоғозлар бозорини ташкил этишдан ва ривожлантиришдан иборатдир. Тошкент РФБнинг 170 дан ортиқ аъзолари, шу жумладан, хорижий мамлакатлардан АҚШ, Покистон ва бошқа давлат вакиллари бор. Аъзолар мустақил юридик шахс ёки бўлим, шохобча кўринишида фаолият кўрсата оладиган брокерлик идорасини очиш ҳуқуқига эгадир. РФБ биржа аъзоларини қўлланмалар билан таъминлайди ва ёрдам беради. Уларни Ўзбекистон, яқин ва узоқ чет эл давлатларининг қимматли қоғозлари бозоридаги вазиятлардан хабардор қилиб туради.

РФБ хусусийлаштириш, ҳиссадорлик жараёнини йўлга қўйиш, Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётини бозор тараққиётига ўтказишга қаратилган жумҳуриятимиздаги биринчи қимматли қоғозлар расмий ташкилотидир. Корхона ўз акцияларини биржа бозорида сотмоқчи бўлса, буни фақат РФБ орқали амалга ошириши мумкин.

"Халқ сўзи" мухбири
Ҳ. САТТОРОВ
суҳбатлашди.

Зададарёлик Ватан уруши қатнашчиси, бир неча жанговар нишонлар соҳиби Исломқул Турдиев мелиорация соҳасида 40 йилдан зиёд меҳнат қилди. Тажрибали мураббий ёшларнинг яқин маслаҳатгўйи, устози ҳамдир. Тумандаги 18 та сув дренажларининг мунтазам ишлаши, мелиорация-ирригация тадбирларининг ўз муддатида бажарилишида Исломқул аканинг маслаҳатлари қўл келаяпти.

СУРАТДА: Исломқул Турдиев ёш ҳамкасблари Зокиржон Собиров ва Ҳошимжон Ҳолиқовлар билан.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

• *Олий ўқув юрти ҳаёти*

ИЛМИЙ АНЖУМАН

Бир ҳафта давом этадиган Тошкент автомобиль йўллар институти профессор-ўқитувчиларининг анъанавий XXI илмий анжуманида олти устивор йўналиш бўйича икки юздан ортиқ маъруза тингланди. Институт илмий кенгаши таъсис этган бу йўналишлар — олий мактаб муаммолари, автомобилсозлик, йўл қурилишини механизациялаш, транспорт иқтисодиёти ва бошқалар бўлиб, уларга мамлакатимиз миқёсида таниқли олимлар раҳбарлик қиладилар. Мавзулар вазирликлар, мутасадди ташкилотлар билан узвий алоқада халқ хўжалиги тараққиётининг муҳим соҳаларини тадқиқ қилиб, ишлаб чиқаришга янги ишланмалар тақдим этиш мақсадида танлаб олинган. Жумладан, ёнилғи-сувдан фойдаланиш, транспорт иншоотларининг зилзилага бардошлиги ҳамда халқаро транспорт тизимида Ўзбекистоннинг иқтисодий муаммолари ва бошқалар ўз долзарблиги билан муҳимдир. Дастлабки кунда институт ректори, профессор С. Пўлатовнинг олий таълим хусусида, профессорлар — К. Норматов ва Ў. Шокировларнинг Мирзо Улуғбек ҳақидаги маърузалари қизиқарли ўтди.

Анжуман давом этмоқда.

Ҳ. МУҲАММАДИЕВ.

САЙЁРАМИЗ САДОСИ

ПАРЛАМЕНТ ПРЕЗИДЕНТНИ ҚУВВАТЛАДИ

Ироқ парламенти президент Саддам Ҳусайннинг Ироққа нисбатан қўлланаётган халқаро жазо чораларини бекор қилишга қаратилган уринишларини қўллаб-қувватлайди.

Парламент раиси Саъади Маҳдий Солиҳ Миллий кенгашнинг фавқулодда мажлисида шуни маълум қилди.

БОШ ВАЗИР ТАШРИФИ

Покистон Бош вазири Беназир Бхутто шу йилнинг декабрь ойида Россия Федерациясига ташриф буюради.

Покистоннинг Москвадаги элчиси Танвар Аҳмад Хон журналистларга шу ҳақда хабар қилди. Унинг сўзларига қараганда, бу ташриф икки давлат ўртасидаги алоқаларнинг янада ривожланишига туртки бўлади, Осиёда тинчлик ва барқарорлик ўрнатилишига муҳим ҳисса қўшади.

Ташриф давомида бир қанча қўшма ҳужжатлар, шу жумладан икки томонлама алоқаларни тартибга солишнинг умумий тамойиллари ҳамда иқтисодий ва маданий ҳамкорликни ривожлантириш тўғрисидаги битимлар имзоланиши кўзда тутилмоқда.

ЧЕКИШ ТАҚИҚЛАНДИ

Шу йилнинг биринчи декабридан бошлаб йирик саноат шаҳри бўлган Шанхайнинг барча жамоат жойларида чекиш қатъиян тақиқланади.

Шанхай шаҳри маъмурларининг бу қарори чекишга қарши янада кескинроқ курашиш мақсадида амалга оширилмоқда. Айни вақтда кўплаб мутахассислар, маданият арбоблари ва врачлар мамлакатда чекувчилар сонининг кўпайишига олиб келаётган тамаки маҳсулотлари рекламасини бутунлай тақиқлаш учун ҳаракат қилмоқда.

МАРКАЗИЙ ГАЗЕТАЛАР ЧАҚИРИҒИ

КХДР марказий газеталари мамлакат аҳолисини партия, давлат ва армияга бошчилик қилаётган Ким Чен Ир раҳбарлигини қўллаб-қувватлашга чақирди.

Газеталарнинг таъкидлашича, "буюк йўлбошчи" Ким Чен Ир раҳбарлик қилсагина Корея инқилобининг ғалабаси кафолатланади, марҳум доҳий Ким Ир Сеннинг васиятлари амалга ошади.

НЕНИКИ ХОР ҚИЛСАНГ, ЎШАНГА ЗОР БЎЛАСАН

(ФЕЛЬЕТОН ЎРНИДА)

— Ота-боболаримиз қадри баланд, нархи қиммат молларни ҳамиша тежаб-тергашган, авайлаб асрашган. Нени хор қилса, ўшанга зор бўлишини яхши билишган. Биз бўлсак...?

Сўровимиздан бошқарма бошлиғи Пўлат Султоновнинг дарди янгиланди.

— Эвини қилган одам бир литр бензин билан битта эмас, икки, уч, борингки, ўнта ишни ҳам қойиллатиши турган гап. Иш нўноққа қолганда эса, унинг аксини кўраверасиз. Бу йил вилоятга нефть маҳсулотлари етказиб бериш миқдори анча камайди. Бироқ, иш билганга — имкон кўп. Тежаб асрай олганга эса, шунинг ўзи ҳам бемалол кифоя.

Султоновнинг ҳасратидан чанг чиққанича борлигини текширишларга доир айрим ҳужжатларга кўз югуртирибоқ англаб етдик. Нималар ёзилмаган дейсиз уларда. Олтиндан қиммат ёнилғини кимлар симираётганию, кимлар килолаб эмас, тонналаб "симираётгани", сув ўрнида ариққа оқизаётгани, ҳавога совураётгани, яна бирлари эса жамоа ёки ўзгалар мулкини ўзиникига дўндираётгани — бари-бари қайд этилган.

Сирасини айтганда, ҳужжатлардаги айрим битиклар, рақам ва далиллар ҳар қандай кишининг тепа сочини тикка қилади. Начора, эл мулки — не-не меҳнат-машаққатлар, ранж-аламлар эвазига ташиб келтирилаётган қимматли ёнилғига (албатта, ўзиникини эмас, давлатга, жамоаларга қарашлисини) нисбатан беписандлик қилаётганлар билан яқиндан танишишга аҳд қилдик. Камчилигу нуқсонлар, ариқ ёҳуд дарё бўлиб беҳуда оқаётган, ёинки исроф қилинаётган нефть маҳсулотлари бир қарашда кўзга чалинмайди. Лекин, яқиндан разм солинса манзара бутун борлиғи билан намоён бўлади.

"Жанубгазқурилиш" трестининг ўзи хон кўланкаси майдон айрим ёшуллиларини ҳай-ҳай танқид қила кўрманг,' балога қоласиз. Яхшиси, гарчи арзимаса-да мақтайверинг, мақтайверинг, ҳақиқий манзарани ҳам бўяйверинг, бўяйверинг. Шундагина сиздан мамнун бўлишади. Ҳатто, трестга қарашли автокорхонада ўтган йили текшириш ўтказилган чоғлар оз эмас, нақ 20 тонна, 3-қурилиш-монтаж бошқармасида ҳам озмунчамас — 12 тонна ёнилғи ҳавога учаётгани ёки тўкилиб исроф бўлаётганиниям зинҳор эслата кўрманг, балога қоласиз. Бўҳтон, дея раддия ёзишдан ҳам тойишмайди. Мазкур ташкилотларнинг "тежамкор" ва "ҳисобини" билган раҳбарларига эса: "Қойил, боплабсиз", — дея хушомад қилиш эсингиздан чиқмасин. Нес-нобуд бўлаётган 20+12 жами 32 тонна ёнилғи неча-неча машинага "мадор" бўлишини, ўша палла нархига чаққанида миллионларча сўмдан ҳам ортиб кетишини, уни ўзга юртлардан ташиб келтириш учун кимлар заҳмат, кимлар азият чекканини ҳам эслатмай қўя қолинг. Оқибати бахайр бўлади. Башарти, гап чўзилаверса "Нима исрофгарчилик биргина бизда эканми, бошқалардан ҳам ҳол сўрасангизчи", дейишади.

Бинобарин бундай гапларда жон бор. Элнинг корига ярагувчи ёнилғидан бемақсад, бесамара фойдаланаётганлар афсуски оз эмас. Боғот туманидаги "Деҳқонобод" жамоа хўжалигига, "Ўзтрансмеханизация" трестининг Урганчдаги бошқармасига, "Ўзметалконструкция" бирлашмасининг вилоятдаги биринчи қурилиш-монтаж бошқармасига, Урганчдаги "Феруз" номли махсус қурилиш ва таъмирлаш бошқармасига, темир йўл транспортига қарашли Урганч йўл ва иншоотлар ҳамда фуқаро иншоотлари дистанцияларига бордик. Инсоф диёнат ўрнига исрофгарчилигу эл бойлигига хиёнатни кўрдик. Оз эмас, бирида 5, яна бирида 6, бошқаларида 4, 3, 2 тонна ва ҳоказо миқдоридаги ёнилғи "осмонга учиб", "ерга сингиб" гумдон бўлган.

"Ўзнефтгазназорат"нинг Хоразм вилояти бўлими тафтишчиларининг вилоят бўйлаб сафари чиндан ҳам кўп нарсани ойдинлаштирди. Текширилган 100 дан зиёд корхона ва ташкилотларда 200 тоннадан кўп ёнилғи нобуд қилингани аён бўлди. Бугинамас, текширилган, кузатилган жойларнинг деярли барчасида ғоят тақчил ҳисобланган нефть маҳсулотларининг кирим-чиқимга доир аниқ-равшан маълумотларни, ҳатто, йўл варақаларидан ҳам излаб учратолмайсиз. Аксарият машиналарнинг масофа ўлчагич асбоблари ишламайди. Ёнилғини қабул қилиш, сақлаш ва тақсимлашга оид меъёрий-техник ҳужжатлар, мансабий йўриқномаларни эса кундузи чироқ ёқиб ҳам топиш амри-маҳол. Буниси ҳам ҳолва. Тежамкорлик билан ишлаб, мукофотланган, ёки аксинча чакки ишлаб, дакки еганларни ҳам учратмайсиз.

Вилоят "Деҳқончилик-саноатремонт" бирлашмасининг Шовот тумани ташкилоти тасарруфидаги машиналар зичланган газ ёрдамида ишлаётгани айни муддао. Лекин, бу транспорт воситаларига бир йилнинг ўзида 16 тонна бензин сарфлаб юборилгани нимаси? (Умуман вилоят бўйича ўтган йили 464 тонна бензин газда ишлайдиган машиналарга бериб юборилгани кимни шубҳага солмайди?! Ташкилот мутасаддилари исрофгарчиликнинг бошқа йўлларини ҳам зукколик билан ихтиро қилишган. Чунончи, 4 тонна бензинни истиҳола қилмай бўёқ эритишга сарфлаб юборишган.

Ҳисобини билмаган ҳамёнидан айрилади. Вилоят "Гўштсутсаноат" бирлашмаси, Ипакчилик бирлашмаси, "Жамоахўжаликқурилиш" тресты автокорхоналаридаги айрим мутасадди шахслар ёнилғини ўнгдан келганига ҳам, сўлдан келганига ҳам инъом қилиб юбораверишади. Оқибатда ҳисобдан адашишиб, пировардида тилларини тишлаб қолишди. Қайд этилган камомад нархи — бир неча юз минг сўм пулни жойига қайтаришди. Афсуски, ҳатто бозор иқтисодиёти тамойиллари ҳам бундайларнинг эсини жойига киритолмабди, наф қайдаю, зиён қайдалигига то ҳануз ўргата олмабди.

Турмушда бирини ўнга чақиб, ўзини ҳам, элини ҳам бойитаётганлар кўплаб учрайди. Улардан ёнилғи қадрини суриштирсангиз, бирпасда чўтлаб беришади.

— 1992 йили жами 2,5 минг тонна ёнилғи сарфлангани, — ҳикоя қилади Хива туманидаги "Ўзбекистон" жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Рўзимат Отажонов.

— Кейинги пайтда у нарх-наво, таннарх даражасини белгиловчи асосий омилга айланди. Шу боис сарф-харажатни камайтиришнинг ишончли йўл-йўриғи ва дастурини ишлаб чиқдик. Бу эса ўтган йилиёқ самара берди. Ёнилғи сарфини бир йилнинг ўзида 1000 тонна камайтиришга эришдик. Натижада 1992 йили ҳар кило ёнилғи эвазига атиги 1,5 кило пахта етиштирилган бўлса, ўтган йили бу кўрсаткич 3 килога етди. Бу йилги режа ҳар литр ёнилғи ҳисобига камида 4,2—4,5 кило пахта етиштиришдан, йил давомида эса бор-йўғи 950 тонна ёнилғи сарфлашдан иборат.

Қанийди, бошқалар ҳам шу тахлит иш тутишсаю, бензинга ҳаржлангуси миллион-миллионлаб маблағни ёнида қолдириб, деҳқон чўнтаги, хўжалик ғазнасини жарақ-жарақ пулларга тўлғазишса. Таассуф. Тежамкорлик самараси, шарофатини ҳамма ҳам бирдек фаҳмлаб ололмаяпти. "Нефтгазназорат" маҳкамасидан мухбирлик қароргоҳимизга маълум қилишларича, Хазорасп туманидаги А. Ёқубов номли жамоа хўжалигида бирданига 13 та юк трактори аккумуляторсиз қолдирилибди. Оқибатда улар тонгдан шомгача бетўхтов ишлаб, ёнилғини ўпқондек сипқорибди. Ҳайдовчилардан бунинг боисини сўрашганда эса "Хўжаликка бухгалтеримизнинг машинасидан кўп зиён етказаётганимиз йўқ", дея бамайлихотир жавоб беришибди. Хўш, ҳисобчининг машинаси не қилиқ кўрсатган? — дерсиз. Бош ҳисобчи М. Бобоевга қолса, осмон узилиб ерга тушмаганмиш. Унга бириктирилган "Москвич" машинаси бир ойда "атиги" 640 литр бензин сарфлаган ва кунига ўртача 290 километр йўл юрган, холос. Шунга ҳам ота гўри қозихонами? Хизмат вазифасини ўзига ажратилган ишхонадамас, балки машинада юриб "қойиллатаётган" ҳисобчилар Хоразмда якка-ягона эмас.

Урганчдек шаҳру азимнинг шундоққина биқинида Ж. Мангуберди номли жамоа хўжалиги жойлашган. Шу хўжаликнинг бош ҳисобчиси УАЗ маркали хизмат машинасига ҳам бир ойда кўпмас, атиги 1800 литр бензин сарфлабди. Ҳар куни ўртача босиб ўтилган йўл эса 400 километр. Бош ҳисобчининг машинаси шунча йўл юрса, раисники қанча юраркан? Хуллас, бу каби рақамлардан юрагинг орқасига тортиб кетади. Лекин, нафсламбирини айтганда, хизматхонасининг бандаси — ҳисобчига хизмат машинаси зарил келибдими? Гапнинг индоллоси, хизмат машинаси ва унинг соҳиблари хусусида жиддий ўйлаб кўриш даркор.

Алхусус, хоразмлик тафтишчилар ўтказган текширишлар натижаси ва ундан келиб чиқадиган хулосалар — ана шу. Улар яқинда яна йўлга отланишди. Мақсад: ўтган тафтишлардан сўнг қилинган ишларни яна бир бор кўздан кечириш. Афсус, ваъдалар, аҳдларнинг уддаланганидан кўра, уддаланмагани кўпроқ. Майли, бунисига ҳам чидаса бўлар, лекин шу орада айрим камчилик-нуқсонлар болалаб кетгани, техниканинг қони ва жони — ёнилғига ноинсофларча муносабатнинг бошқа кўринишлари ҳам рўй берганига-чи?

Охир-оқибат 10 дан ортиқ корхона ва ташкилотнинг нефть омборларидан фойдаланиш ҳуқуқи вақтинчалик тўхтатиб қўйилди. Хивадаги 2- ва 3-кўчма механизациялашган тизимлар, 167-қурилиш трестининг бутлаш-таъминот корхонаси, Урганчдаги хўжалик ҳисобидаги биринчи қурилиш-монтаж бошқармаси, "Феруз" қурилиш-таъмирлаш бошқармаси, Боғот тумани тайёрлаш ва сотиш идорасида нефть маҳсулотлари омборларининг фаолияти шу тариқа тўхтаб қолди.

Ёнилғи-мойлаш материаллари кимнинг маҳрига тушмасин, унинг ҳар томчиси эл-юрт манфаати ва равнақига хизмат қилмоғи даркор. У на ҳайдовчи, на омборчи, на раҳбар, на бойвучча, на такасалтанг арзанданинг мулки. Исрофгарчиликка чек қўйиш эса бугуннинг энг муҳим вазифаси, ҳамманинг ва ҳар бир кишининг бурчи. Таннарх ва нарх-наво арзонгарчилигини астойдил ният қилганлар "тежамкорлик" аталмиш сўзнинг мағзини чақолмас эканлар, бугун бўлмаса, эртага, албатта, бармоқ тишлаб қоладилар. Ҳур Ўзбекистонимизда давом этаётган иқтисодий ислоҳотлар, бозор муносабатларини излаганга имкон, ҳалол ишлаганга эса омад бағишлайди. Қинғирлик кўчасида кун кўрганларни эса итқитиб ташлайди.

Абдулла СОБИРОВ,
"Халқ сўзи" мухбири.

• *Долзарб мавзуда суҳбат*

МАМЛАКАТИМИЗ ДАРВОЗАЛАРИ МУСТАҲКАМ БЎЛСИН

дейди Давлат солиқ қўмитаси бош божхона бошқармасининг бошлиғи Собит АЛИМБОЕВ.

— Собит Аҳмадович, сиз "Халқ сўзи" муштарийлари билан рўзнома саҳифаси орқали биринчи марта учрашаяпсиз. Аввало, янги лавозим билан табриклаймиз. Сизнинг зиммангизда божхона тизимининг ҳозиргача шаклланган таркибини бошқариш билан бирга уни янада такомиллаштириш вазифалари турибди. Булар оғир кечмаяптими?

— Фақат божхона эмас, балки бошқа барча тизимда ҳам раҳбарлик иши осон кечмайди. Гап унинг осон ёки қийинлигида эмас, топширилган вазифани уддалай билишда. Албатта, бу айниқса янги жойда ва янги жамоада силлиқ кечмайди. Энг муҳими, мен мустақил давлатимиз учун, мустақиллигимизни мустаҳкамлаш учун жуда керакли юмушни бажараётганимни ҳар сонияда ҳис қилиб турибман ва бу менга айни пайтда қўшимча куч-қувват бағишлайди.

— Божхона хизмати қадим Турон давлатида, яъни аждодларимиз жамиятида ҳам мавжуд бўлганлиги ҳақида маълумотлар бор.

— Бож ҳам, солиқ ҳам қадим тарихга эга. Булар ҳамма замонларда давлат хазинасини тўлдириш вазифасини бажариб келган. Савдогарлар туя карвонлари билан бир давлатдан иккинчи давлат ҳудудига кириб боришда бож тўлашган, мамлакат ичкарисида эса тижоратчилар солиқ тўлашган. Бож тизими, айниқса, буюк соҳибқирон бобомиз Амир Темур давлатида адолатли тарзда шаклланганини тарихий манбалардан маълум. Бизнинг бугунги ва келажакдаги вазифамиз — тарихда буюк Турон давлатида мавжуд бўлган ана шундай забардаст хизмат — бож тизимини қайта тиклашдан иборат.

— Божхона ишининг бугунги аҳволи қандай?

Бугун фаровон турмушни таъминлаш учун қилаётган барча саъй-ҳаракатларимиз кам таъминланган оилаларни иқтисодий ҳимоялашга қаратилган доимий чора-тадбирлардан иборат бўлиб, қонунбузар ҳамда муттаҳамларга қарши курашдир. Савдогарларнинг саҳийлиги эса уларнинг қонунда белгиланган бож ва солиқларни вақтида тўлаб туришидир. Бу тўловлар давлат хазинасига, ҳозирги тил билан айтганда, бюджетга тушади. Давлат хазинаси, яъни бюджетнинг аҳволи халқ турмуш даражасининг аҳволи деган гап. Бу аҳвол янада яхшиланиши учун ҳар бир ўзбекистонликнинг, ҳар бир ўзбекнинг қалбида ватанпарварлик туйғулари қарор топиши зарур. Ана шунда божхоначилар бажараётган ишлар ҳам бирмунча енгиллашади. Мен ҳозир Ватанимиз чегараларида туриб моддий бойликларнинг чет давлатларга ноқонуний ташиб кетилишига қарши олиб борилаётган курашни назарда тутаяпман. Ўзлигини англаган, яъни маънавияти бой кишиларда Ватан туйғуси, миллий ғурур шаклланади ва ундай одам Истиқлолнинг қадр-қимматини англайди, Ватанининг шон-шарафи учун курашади. Афсуски, ҳозирча бу туйғулардан йироқ, пул деса Ватанини ҳам, миллатини ҳам сотиб юборишга тайёр баъзи кимсалар учраб турибди.

— Тушунишимча, эл-юрт бойлигини чет давлатларга ноқонуний олиб кетаётганларни назарда тутаяпсиз. Бунга аниқ мисоллар келтирсак бўладими?

— Марҳамат. Ҳозир республикамиздан ташқарига ноқонуний олиб кетилаётган бойликлар орасида энг кўп учраётгани бензин ва ун. Ҳаммага маълумки, бу маҳсулотларни бошқа давлатларга олиб кетиш тақиқланган. Чунки, иккаласи ҳам халқимиз эҳтиёжини қондириш учун чет давлатлардан келтирилади. Келтирилганда ҳам, қимматга сотиб олиниб, халқимизга арзонга берилади. Нархлардаги тафовут эса давлат бюджети ҳисобидан қопланади. Республикамиз раҳбарияти аҳолини иқтисодий ҳимоялаш мақсадида мана шундай инсонпарварлик ишларини амалга ошириб турган бир пайтда ўзимизнинг айрим фуқароларимиз шу маҳсулотларни четга пуллаш билан машғул бўлаётгани афсусланарли ҳол. Буни нонкўрлик деб аташ жоиз.

Жиззах вилояти божхоначилари пана-пастқам йўлдан Қозоғистон ҳудудига кетаётган бензин ташийдиган машинани тўхтатганларида, Қозоғистонга қарашли бу машинада тўрт тонна бензин олиб ўтилаётгани маълум бўлди. Текширишлар натижасида бу ёнилғи Мирзачўл туманидаги "Кўкдала" давлат хўжалигига тегишли экани аниқланди. Ҳозир бу иш билан вилоят прокуратураси шуғулланаяпти, гумондор бир неча киши ҳибсга олинди. Улар қонун олдида қилмишларига яраша жавоб берадилар.

Қирғизистонга тўрт тонна дизел ёнилғисини олиб кетаётган машина ушлангач, текширувлардан маълум бўладики, бу ёнилғини ҳеч қаерда ишламайдиган фуқаро А. Ким Энергетика ва электрлаштириш вазирлигига қарашли Тошкент монтаж бошқармасининг Фарғонадаги бўлими бошлиғи С. Коакдан 400 долларга сотиб олган экан. Раҳбар ходимлар ўз ташкилотининг эҳтиёжи учун ажратилган ёнилғини енг учида "кўки"га пуллаб туришганидан кейин, буёғига нима дейишга ҳам ҳайрон бўлиб қоласан киши.

Бензинфурушлар ҳақидаги яна бир мисолга эътибор беринг: Божхоначилар Бекободдан Тожикистонга 46 тонна бензин олиб кетаётган 7 та машинани ушладилар. Бу ёнилғи ортилган машиналар Қирғизистонга қарашли бўлиб чиқди. Улар Чиноздаги нефть базасининг шундоқ рўпарасида жойлашган Ўрта Осиё зонал эҳтиёт қисмлар бирлашмаси автогаражидан йўлга чиққан. Шу мақсадда бошқа машиналардан ҳам бир неча марта фойдаланилгани аниқланди. Бу ҳақда автогараж қоровули ва ҳайдовчиларнинг кўргазмалари бор. Бироқ, бензиннинг эгаси топилмади. Демак, айбдор йўқ. Ҳайдовчилар киракаш холос, ўз ҳақини олади — вассалом. Бошқа ҳеч нима билмайди, ҳатто бензин ташиб келтирилган машиналар номерини ҳам "билмайдилар", "эслаёлмайдилар". Уларнинг айтишича, юкнинг эгаси тожикистонлик фуқаро эмиш. Бу "операция" учун Қирғизистон машиналаридан фойдаланишнинг боиси, гўё бензин Қирғизистондан Тожикистонга олиб кетилаётгандек, транзит, деб ҳужжатлар тайёрланган. Бундай ҳолларда божхона постидагилар "транзит"ни журналга қайд қилиб, юкни ўтказиб юбораверишлари керак. Юқорида эса ундай бўлмади, чунки постда ҳужжатларнинг асл ёки сохталигини ажрата биладиган ходимлар хизмат қилишади. Юк мусодара қилинди, тўпланган материаллар маъмурий органларга топширилди. Бу иш охирига етказилади, албатта.

Юқорида айтганимиздек, ун ва ун маҳсулотларини қўшни давлатларга пуллаш ҳоллари ҳам кўп кузатилмоқда. Юкларни ташиб кетаётганлар асосан қўшни давлатлар фуқаролари, лекин уларга сотаётганлар, табиийки, ўзбекистонлик кишилар. Юк ўғирлаб кетаётганлар орасида Ўзбекистон фуқароларини ҳам тез-тез учратиш мумкин. Масалан, Сурхондарё вилояти божхоначилари Тожикистон чегарасида тўхтатган 21-37 СДЛ номерли ГАЗ-53 машинасига 28 қоп—1400 килограмм ун ортилган экан. Машина Қумқўрғон туманидаги "Сайхун" давлат хўжалигига қарашли, ҳайдовчиси Нормейли Каримов, юк эгаси Шўрчи шаҳридан, 1-кўчма механизациялашган колонна асаларичиси Баҳром Қулматов. Самарқандда ушланган 74-90 ЛБЛ номерли КамАЗда панжикентлик фуқаро Нарзулло Бегов 2250 килограмм ун ва 200 килограмм макарон ортиб кетаётган экан. "Қаердан олдингиз?" деган саволга у ҳам бошқалар каби "бозордан" деб аниқ жавоб берди.

Булардан ташқари ҳар куни қўшни давлатларга қопларда, машиналарда 500-600 талаб нон олиб кетаётган бир неча ўнлаб кишилар ҳам учраб турибди. Бу каби "ташмачиликлар"нинг сабаби битта — бензин ва уннинг бизда арзонлиги. Кейинги пайтларда нархни бир неча марта кўтарганимиз билан ҳам Ўзбекистонда бу маҳсулотлар бошқа давлатлардагига нисбатан барибир арзон. Бир ҳовуч савдо ходимлари, қўштирноқ орасидаги ишбилармону тадбиркорлар республикамиз раҳбариятининг халққа кўрсатаётган мана шу ғамхўрлигига қўл иситмоқдалар, яъни, шахсий бойлик орттириш йўлига ўтганлар. Ўтган ойнинг биргина сўнгги ҳафтасида четга чиқарилмоқчи бўлинган кўплаб озиқ-овқат маҳсулотлари ушлаб қолинди.

— Собит Аҳмадович, биламизки, божхонанинг асосий вазифаларидан яна бири — контрабандага қарши курашиш. Бу борада аҳвол қандай?

— Контрабанда йўли билан гиёҳванд моддалар, қурол-яроғлар, қимматбаҳо металл, тарихий қийматга эга бўлган буюмларни олиб ўтиш ҳам камаймаяпти. Айниқса, гиёҳвандлик воситаларини бир давлатдан иккинчисига, учинчисига ўтказишга уринишлар содир бўлмоқда. Бунга, ҳатто, республикамизда хизмат юзасидан яшаётган чет эллик фуқаролар, обрўли маҳкамалар ва халқаро ташкилотларнинг вакиллари ҳам қўл уришмоқда. Бу давлат чегараларида турган божхона хизматчилари зиммасига катта масъулият юкламоқда. Буларга қарши кураш борасидаги билим ва тажрибаларни янада оширишни тақозо этаяпти. Бу — жуда мураккаб ва нозик масала. Яқинда Термизда Афғонистон билан чегара постида нуфузли халқаро ташкилот вакили бир килограммдан ортиқ героин — қора дори билан ушланди...

Шу йилнинг саккиз ойи мобайнида жами 56 та контрабанда факти аниқланиб, улар бўйича 42 жиноят иши қўзғатилди, бир нечтаси текшириш ва жиноий иш қўзғатиш учун тегишли органларга юборилди. Гиёҳванд моддаларни ташиш борасида 95 воқеа содир этилди, уларнинг 76 таси бўйича жиноий иш қўзғатилди.

— Давлатимизнинг божхона хизмати йилдан-йилга ривожланиб, такомиллашиб бориши табиий. Кейинги даврда бу борада амалга оширилган, ҳаётга тадбиқ этилган амалий ишлар ҳақида гапириб берсангиз.

— Божхона деганда одамларнинг кўз олдида аввалambор чегара постлари, вокзаллар, аэропортлардаги хизмат гавдаланади. Аслида ҳам шундай. Булар — давлатимиз дарвозалари. Театр гардеробдан бошланади деганларидек, давлат ҳам ўз дарвозаларидан бошланади. Яъни тупроғимизга қадам қўяётган чет элликларда биз ҳақимиздаги, бизнинг давлатимиз ҳақидаги илк тасаввур божхона постларида пайдо бўла бошлайди. Шунинг учун йирик чегара постларида бошланган қурилишларни давом эттираяпмиз, яна янгиларини қуришни бошлаяпмиз Айниқса, вокзал, аэропортларда йўловчиларнинг юкларини божхона расм-русумларидан ўтказиш ишларини дунё тараққиёти талаблари даражасига кўтаришга ҳаракат қилаяпмиз, Масалан, Тошкент аэропортида яшил ва қизил йўлакчалар жорий этилаяпти. Бу нима дегани? Ҳозиргача барча йўловчилар бир йўлак орқали ўтказилмоқда, яъни ҳамма баравар текширилмоқда. Ҳолбуки, уларнинг ҳаммасини бир хилда текширишга зарурат йўқ.

— Кўпинча одамлар қонун-қоидаларни яхши билмаганликлари учун қонунни бузишади.

— Жуда тўғри айтдингиз. Биз божхона қонун-қоидаларини халққа етказиш учун аввалambор чегара постларида кўргазмали ташвиқот тахталарини ташкил қилганмиз. Бундай намуналар вокзал ҳамда аэропортларда ҳам мавжуд. Булардан ташқари, радиодаги чиқишларда, айниқса Ўзбекистон телевидениеси орқали вақти-вақти билан ташкил этилаётган "бевосита мулоқот"лар божхона ишларига оид қонун-қоидаларни мунтазам тушунтириб бораяпмиз. Янги йилдан бошлаб "Ўзбекистон солиқлар хабарномаси" газетаси чиқа бошлайди ва унда барча ҳужжатлар эълон қилиб борилади. Унга обуна давом этмоқда,

— Мустақил давлатимизда божхона хизмати янги соҳа эканлиги тўғрисида юқорида айтдик. Шундай экан, Ўзбекистон божхонасининг жаҳон ҳамжамиятидаги касбдошлари билан алоқаси қандай йўлга қўйилган?

— Аввало, Ҳамдўстлик давлатлари божхона хизматлари билан алоқаларни мустаҳкамлаяпмиз. Чунки моддий бойликлар, контрабанда ашёларининг ноқонуний ташишга қарши кураш, жиноят содир этган шахсларни тутиш каби юмушларни қўшниларнинг мададисиз амалга ошириш мушкул. Шу мақсадларда Россия, Қозоғистон,Қирғизистон ва бошқа давлатлар билан ўзаро ҳамкорлик бўйича битимлар тузилган ва улар ҳукуматлар доирасида имзоланган. Шунингдек, жаҳондаги ривожланган мамлакатлар божхона хизматлари билан ҳам борди-келди, тажриба ўрганиш йўлга қўйилган. Айниқса, Ўзбекистон Республика божхонаси 150 дан ортиқ мамлакат қаторида бундан икки йил муқаддам Божхоналар Ҳамкорлиги Кенгаши (БҲК)га аъзо бўлгани яхши самара бермоқда. Улар бизга кадрларни ўқитишда, янги техника ва технология билан ёрдам беради. Ўтган давр ичида Ўзбекистон божхона ходимларидан 12 киши БҲКнинг сессия ҳамда ишчи йиғилишларида иштирок этди. 1993 йилдан бери БҲКдан бир қанча турли ахборот-ҳужжатлар олинди, булар божхона ишларини жаҳон талаблари даражасида йўлга солишда катта ёрдам бермоқда. БҲК "Евробожхона" ташкилотларининг вакиллари иштирокида бир неча семинарлар ўтказилди. Буюк Британия, Франция, Германия, Ирландия ва бошқа давлатларнинг божхона вакиллари юртимизда бўлиб ишларимиз билан танишишди, бизнинг ходимлар ҳам у ерларга хизмат сафарига бориб келишмоқда. Буларнинг бари Ўзбекистон божхона хизматини жаҳон андозаси даражасига олиб чиқишга кўмак беради, албатта.

— Бунинг учун ходимларни танлаш ва тарбиялаш борасида ҳам катта ишлар қилиниши керак.

— Жуда тўғри. Суҳбатимиз бошида божхона хизмати соҳибқирон Темур бобомиз яшаган даврда мукаммал бўлгани ва бой илмий маданий меросимиз борлиги ҳақида гапирган эдик. Эндиликда тарихимизни ўрганиш орқали ходимларимизда, қолаверса барча фуқароларимизда Ватанга муҳаббат, миллий ғурур туйғуларини уйғотиш ва шу аснода маънавиятни бойитиш лозим. Биз сентябрь ойидан бошлаб барча вилоятларда божхона хизматчилари ўртасида "Маънавият дарси"ни ташкил этдик. Унда олий ўқув юртларининг олимлари, файласуфлар, ёзувчи-шоирлар дарс беришади. Айни пайтда, шахсий таркиб ходимларининг хизмат фаолияти, юриш-туриши, муомаласи, ҳатто қандай китоблар ўқиётганигача муҳокама қилиб борилади.

Президентимизнинг гапларини бир эсланг, "Бу азиз Ватан — барчамизники. Унинг бахт-саодати, ёруғ истиқболи, фаровон келажаги учун яшаш, курашиш, керак бўлса жонни фидо қилиш — шу муқаддас заминда яшаётган ҳар бир инсон учун бахтдир". Биз ана шундай ходимларни тайёрлашга эътиборни кучайтираяпмиз. Маънавиятимиз бой бўлса, Ватанимиз ҳам бой бўлади.

— Омад ёр бўлсин. Суҳбатингиз учун ташаккур.

Суҳбатдош:
Абдусамад ЙЎЛДОШЕВ,
"Халқ сўзи" мухбири.

Қувасойдаги 14-ҳунар-техника билим юрти талабалари ўқишдан сўнг бўш вақтларида "Муян" жамоа хўжалиги соҳибкорларига турли қишлоқ хўжалик юмушларида яқиндан кўмаклашиб келадилар. Ўз навбатида хўжалик бошқаруви ҳам ўқув даргоҳига турли масалаларда яқиндан ёрдам бераяпти. Талабалар ва соҳибкорларнинг амалий ҳамкорликлари ҳар икки томон учун фойдали бўлмоқда.

СУРАТДА: Раъно Абулфазова узум йиғим-теримида.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

ТАШКИЛОТ ВА КОРХОНАЛАР РАҲБАРЛАРИ, ЎҚУВ ЮРТЛАРИГА КИРУВЧИЛАР ВА УЛАРНИНГ ОТА-ОНАЛАРИ ДИҚҚАТИГА !

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қошида
РЕСПУБЛИКА МИҚЁСИДАГИ ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИГА КИРУВЧИЛАР УЧУН ТАЙЁРЛОВ МАРКАЗИ ТАШКИЛ ҚИЛИНДИ

Марказнинг асосий мақсади:

- *ўзларининг билим даражаларини оширишни хоҳловчи талантли ва қобилиятли ёшларни юзага чиқариш ва танлаб олиш;*
- *умумтаълим мактаби ҳажмида билимларни чуқурлаштириш ва системалаштириш, билимларни текшириш ва ўқитишнинг прогрессив методларини қўллаш;*
- *шахснинг алоҳида қобилиятларига қараб касб танлашда ёрдам бериш.*

Марказда дарс бериш учун Олийгоҳларнинг олий даражали ўқитувчилари ва математика, физика, химия, биология, тарих ва ижтимоий фанлар, она тили ва чет тиллари фанларидан йирик мутахассислар жалб қилинган.

Машғулотлар танланган касбга асосан махсус тест синовларига мўлжалланган дастур асосида ўтқазилади.

Машғулотлар ўзбек ва рус тилларида ўқитишнинг кундузги ва кечки шаклларида олиб борилади.

Машғулотларнинг бошланиши:
- ***8 ойлик дастур бўйича 1 ноябрь 1994 йилдан;***
- ***6 ойлик дастур бўйича 1 январь 1995 йилдан;***
- ***3 ойлик дастур бўйича 1 апрель 1995 йилдан бошланади.***

Ўқиш учун тўловлар мулкга эгалик қилишнинг ҳамма шаклидаги корхона ва ташкилотлардан, шунингдек якка тартибда фуқаролардан шартнома бўйича қабул қилинади.

Маълумотлар учун қуйидаги манзилга мурожаат қилиш мумкин:
Тошкент шаҳри, Ш.Руставели кўчаси 25-уй. Почта рақами 700070.
Телефонлар: 55-59-47; 54-54-97.

Ташкилот қуйидагиларни сотади:

3-7,5 квт.ли электр двигателлар, ТЭ-200 электр тельфер, 0,5 т. электр тельфер, 3,2 т. қўл тали, УДГ-200 двигатель головкаси, ВР-8/12,2 компрессори, ОКС 9159 механизми, УЗ-59 агрегати, СГС-1 чироғи, 2М55 шпиндели, 211-125 шпиндели, МО-26Х40 электр лампалари, МО-36Х40 электр лампалари, АЕ-2026 электр автоматлар, эшик халқалари, 16Х20 парракли каретка, А71О тасмалари, 2ЦУ-100 репродукторлари, 20-250 дросселлари, ФУ-12 компрессори, МС-500 босқи (пресс), МС-1000 босқи, ОР-14597 дастгоҳлар, 2733П дастгоҳи, ишлатилган фрезерловчи дастгоҳ, Р-М4 қурилмаси, турли хил эшик [illegible]

Қуйидагиларни тайёрлаб бериш учун буюртма қабул қилади.
- *махсус мустаҳкам пўлат эшиклар;*
- *ёнмайдиган сейфлар;*
- *пўлат қутилар;*
- *пўлатдан тайёрланган дераза панжаралари.*

Қуйидагиларни сотиб олади:
- *бурчакли ва ёйик металл прокатлар;*
- *қишлоқ хўжалик маҳсулотлари;*
- *электродлар.*

Ўзаро фойдали ҳамкорликка оид ҳар қандай масалани муҳокама қилишга тайёрмиз. Омад ёр бўлсин !

Телефонлар: *46-07-67, 46-06-73.*
Факс: *46-06-29.*

"НАВОИАЗОТ" ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ

Чекланмаган миқдорда цемент етказиб бериш юзасидан давлат корхоналари, ташкилотлари, муассасалари ва тижорат тузилмалари билан шартномалар тузади. Цемент Ўзбекистон Республикаси ва ундан ташқарида аввалдан пулини тўлаш йўли билан етказиб берилади. Ҳуқуқий шахсларга аризаларига биноан нақд пулга сотилади.

706800, Навоий ш. -12.
Телефон: 3-42-71.
Телетайп: 108726 "РОЗА"
Факс: 3-05-66.

"Эмас" ва "Имбат Фуарчилик" фирмалари

Ишбилармонлар, тадбиркорлар, пойтахтимиз аҳолиси ва азиз меҳмонларини 26 октябрдан 30 октябргача Тошкентдаги "Алпомиш" спорт саройида бўлиб ўтадиган учинчи халқ истеъмол моллари саноат кўргазмасига

ТАКЛИФ ЭТАДИ

Кўргазма соат 10.00 дан 17.00 гача ишлайди.
Кўргазма барча хоҳловчилар учун очиқ.
(Манзилгоҳ: Тошкент шаҳри, Беруний шоҳ кўчаси, 41-уй)

"Имбат Фуарчилик" фирмаси Селаник шоҳ кўчаси 41/3.
06650 Анқара/Туркия./ Тел.: (312) 4193272-73.
Факс: (3120) 4175252.

Тошкентдаги омборлардан қуйидаги товарларни сотамиз:

1. *Компьютерлар PC/AT-486DX2, 66 Mhz, 8 Mb RAM, 320 Mb HDD, Монитор SVGA; PC/AT-386DX, 40 Mhz, 4 Mb RAM, 120 Mb HDD, 5,25", 3,5", Монитор SVGA.*
2. *EPSON FX-1000 принтери.*
3. *Беларусда ишлаб чиқарилган трикотаж маҳсулотлари.*

Россия ва Қозоғистондаги пул тўловларимизни амалга ошириш шарти асосида Ўзбекистондаги пул тўловларингизни амалга оширамиз.

Манзилгоҳимиз:
Академиклар шаҳарчаси, Ф. Хўжаев кўчаси 33-уй.
Телефонлар: 62-74-86, 69-95-82.

"Халқ сўзи" газетаси жамоаси Бош муҳаррир ўринбосари Л. Н. Пакка отаси

Николай Миронович ПАКнинг

вафот этгани муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

"Ўзбексавдо" давлат уюшмаси бошқаруви "Ўзтайёрловсавдо" уюшмаси раиси Эгам Қурбоновга ўғли

МУРОДИЛЛОЖОНнинг

бевақт вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

"Ўзбекнефтегаз" миллий корпорациясининг меҳнат жамоаси капитал қурилиш бошқармасининг бошлиғи Толибжон Умирзоқовга волидаи муҳтарамаси

Шафия УМИРЗОҚОВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

ҚОНУНДА ҚЎРИҚЛАНГАН ҚЎРҒОНИМ — ОНА ТИЛИМ, МАНГУЛИК ЙЎЛЛАРИДА САРБОНИМ — ОНА ТИЛИМ!

Бугун Ватанимизнинг барча меҳнат жамоаларида, ўқув юртларию маҳаллаларида "Она тили" куни нишонланади.

• Мутахассис мулоҳазалари

КЕНГ УФҚЛАР ОЧИЛЯПТИ-Ю, АММО...

Тилнинг ижтимоий хусусияти уни сиёсатга дахлдор қилиб қўяди. Алишер Навоийнинг "Маҳбуб-ул-қулуб" асарида "Одамий тил била сойир ҳайвондин мумтоз бўлур ва ҳам анинг била сойир инсонға сарафроз бўлур", "Аҳли саодатлар (тўғри фикрловчилар — А. С) руҳбахш зилолиға манбъа ҳам тил", Аваз Ўтар ўғлининг:

Ҳар тилни билув эмди бани одама жондур,
Тил воситаи робитаи оламиёндир.

деган қайдлари тилнинг алоқа ва фикр ифодалаш қуроли эканлигини тасдиқлайди.

Маълумки, давлат тили ҳақида қонун қабул қилинганига қадар ҳам мафкура йўли билан, ҳам маъмурий йўл билан рус тилини ўрганиш, шунингдек, бу тилда иш юритиш ташвиқ қилинган. Юқори лавозимларга рус тилида иш юрита оладиган шахсларгина жалб қилинган. Шу туфайли рус тилининг мислсиз куч-қудратини сезган 50-60 йиллардаги катта амалларни эгаллаган ҳамда илмдор кишилар ўз фарзандларига рус тилида билим олишга фатво берганлар. Оқибатда истиқлол қўлга киритилган даврда бу тилда таълим олган шахслар ҳали ҳам Давлат тили қонунининг бажарилишига жиддий тўсқинлик қилмоқдалар. Юқори маҳкамаларнинг ўрта ва қуйи поғоналарида ишлаётган бундай шахслар давлат ҳужжатларини ҳамон рус тилида тайёрламоқдалар.

Тоталитар даврда рус тилининг ўрганилишига мавжуд мафкуранинг белгиловчи сиёсати сифатида қаралгани барчага маълум. Оқибат шу даражага бориб етдики, Низомий номидаги ТДПИ сиртқи бўлимининг 1987 йилги қабули учун ўзбек тили ва адабиёти ихтисослигига 25 ўрин белгиланганда ҳолда рус тили ва адабиёти (европа гуруҳи) ихтисослигига 100 ўрин режалаштирилувди. Баъзи рақамлар ақл бовар қилмас даражага чиққанди ҳам. Ўзбек тили ва адабиёти ихтисослиги бўйича ўқув режасида "Ҳозирги ўзбек тили" фани учун 450-500 соат ажратилгани ҳолда, рус тили учун 900 соат белгиланувди. Хайриятки, бу аҳвол ҳозир тузатиляпти, лекин рус тилининг ўқув режаларидаги ўрни масаласини қайта кўриб чиқиш зарур. Бизнингча, фанни, ихтисосликни эгаллаш учун бевосита зарурати бўлмаган ўқув режаларида рус тилига қай миқдорда соат белгилаш масаласини одилона ҳал қилиш ўринли бўлади, айниқса, сиртқи бўлим ўқув режаларига киритиш талабани фақат имтиҳон, синов ва назорат ишлари топшириш учун банд қилиб қўймоқда, тўғрироғи, ўқитувчи учун соат ишлаш манбаига айланиб қолмоқда. Кўп тилни билиш кишининг зебу-зийнати эканлигини ҳам ҳисобга олиш жоиз бўлади. Фақат бу ўринда рус тилини мақсадга мувофиқ ўқитиш ҳамда фойдаланиш тарафдоримиз.

Ўзбекистон Республикасининг Бош қонунида ўзбек тили давлат тили деб белгиланди, ундан олдин эса давлат тили ҳақидаги қонун чиқарилди. Бу икки ҳужжат эндиликда маънавий соҳада амалга ошириладиган режаларни белгилаяпти. Бош қонунга биноан Ўзбекистонда яшовчи барча халқлар ўз тилларини ривожлантириш имкониятларига эга, лекин бу Давлат тилини ўрганмасликларини билдирмайди. Ҳар қандай давлат ҳам айнан бир халқдан ташкил топмаган, балки озми-кўпми ўзга миллатга оид тоифалар бўлади, улар, табиийки, давлат тилини ҳурмат қилиши ва расмий ҳужжатларни шу тилда юритиши шарт. Лекин... Давлат тили ҳақидаги қонун қабул қилинган паллада зудлик билан очилган ўзбек тили курслари кўнгилдагидек ишламаётир, қолаверса, ўзга миллат вакиллари тил ўрганишга у қадар эҳтиёж сезмаётирлар.

Демак, навбатдаги муаммо давлат тилини бошқа миллат вакиллари учун эҳтиёж тилига айлантириш, бунинг учун эса қуйидагиларни амалга ошириш керак деб ҳисоблайман:

Кўрсаткичлар, шиорлар, эълонлар, эслатмалар, тамға ва бошқа шу хилдаги тадбирларни фақат давлат тилида расмийлаштириш; ўрта махсус ва олий таълимни давлат тилида жорий қилиш (бундан педагогика олий ўқув юртларининг айрим факультетлари бундан мустасно).

Ўзбекистон Республикасида яшовчи ҳар бир халқ ўз тилида билим олиш, ўзларининг ижтимоий масалаларини ҳал қилиши ҳамда барча ҳуқуқий меъёрлардан фойдаланиши Бош қонун номи билан кафолатланган, лекин бу давлат тили сиёсатини четлаб ўтиш деган сўз эмас. Дунё амалиётида бир мамлакатдан иккинчи мамлакатга турли сабаблар билан ўтиб қолган шахсларга тил ўргатиш учун барча имкониятлар яратиб берилишини кўзда тутган истиснолар йўқ. Улар ҳамма жойларда ҳам давлат тили ёки расмий тилни ўрганишга мажбур.

"Давлат тили" қонуни ўзбек тили қадриятларини ўрганиш ва уларни халқимизга яқиндан таништиришга кенг имкониятлар берилганлигини алоҳида таъкидлаш жоиздир. Шу маънода минг йиллик ёзувимиз бўлган араб ёзуви асосидаги эски ўзбек тилини ўрганишга қайтадан жон кирди. Бу соҳада кейинги 5 йил ичида жиддий ишлар амалга оширилди: педагогика институтлари ўзбек тили ва адабиёти факультети қошида эски ўзбек тили ва ёзувидан мутахассислар тайёрлана бошланди, эски ёзувдаги нодир асарлар босмадан чиқди. Аммо афсуски, ҳозир айрим жойларда эски ўзбек тили ва ёзувига муносабат аста-секин салбий томонга ўзгармоқда. Масалан, у мактаб ўқув режаларидан олиб ташланиб, мактаб компонентидаги фанга айлантирилмоқда, педагогика олий ўқув юртларида 1994-95 ўқув йилида бу мутахассисликка талабалар қабул қилинмади. Хусусан, Низомий номидаги ТДПИда махсус кафедра бўлгани ҳолда, маълум тажрибалар тўплана бошлаган бир даврда бу ихтисосликка қабул тўхтатилди. Унинг устига педагогика институтлари ўқув режасининг биринчи блокига кирган эски ўзбек тили ва ёзуви ҳисобига лотин алифбоси асосидаги имлони ўрганиш курси ўтила бошланди. Мен лотин алифбоси ва унинг имлоси масаласини олий ўқув юртларида ўқитилишини тўла қўллаб-қувватлайман, лекин бу масалани институт ҳисобидаги ва факультетлар ихтиёридаги соатлар ҳисобидан ташкил қилиш мумкин-ку! Бу масалада "Лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосини жорий этиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 2-моддасида "Лотин ёзуви асосидаги ўзбек алифбосини жорий этиш билан бирга, Ўзбекистон халқининг миллий ифтихори бўлмиш бебаҳо маънавий мерос битилган араб алифбосини ва кириллицани ўрганиш ва улардан фойдаланиш учун зарур шароитлар сақлаб қолинади", — деган қайдларини назардан қочирмаслик керак.

Давлат тили ҳақидаги ўзбек тилининг Ўзбекистон Республикасида устивор тил бўлишига кенг уфқлар очиб бермоқда. Лекин давлат тилини ривожлантириш, уни камолот босқичига олиб чиқиш ниқоби остида айрим нотўғри йўналишлар ҳам йўқ эмас. Бу ўринда биз жамоатчилик ўртасида икки масалани қориштириб юборилаётганлигига эътиборни қаратмоқчимиз. Бизга маълумки, давлат тилининг қабул қилиниши бош мақсадни, яъни унинг Ўзбекистон Республикаси ижтимоий ҳаётида кенг қўлланишини таъмин қилишдир. Бошқача айтганда, унинг қўлланиш доирасини кенгайтиришдир. Асосий эътиборни мана шу масалага қаратиш ўрнига матбуотда, иложи борича кўпроқ русча-байналмилал сўзларнинг арабча-форсча (қисман туркий) модулларини топишга ҳаракат бор. Баъзи ҳолларда ўзбекча матнларни олий маълумотли шахслар тушуниши қийин бўлиб қолмоқда. Аслида асосий эътибор ўзбек тилининг қўлланиш кўламини кенгайтиришга қаратилиши керак, сўз танлаш масаласини эса тилшуносларга, атамашунослик қўмитасига қўйиб беришлари лозим. Бинобарин, матбуотдаги русча-байналмилал сўз ва терминларни ким қандай ва қанча кўп таржима қилиш "пойгасига" чек қўйилиши зарур, агар бунга ўралашиб қолар эканмиз, ўзбек тилининг мавқеини яна қўлдан чиқаришимиз ҳеч гап эмас.

Тил инсон руҳини акс эттирувчи буюк маънавий қадриятлардан биридир. Тил мустақиллиги эса давлатнинг истиқлолини таъминловчи улкан белгидир. Президентимиз таъкидлаганидек, иқтисодий тараққиёт билан маънавий баркамоллик уйғунлашгандагина мустақиллигимиз янада порлоқ истиқболга эришади.

Самихон АШИРБОЕВ,
филология фанлари доктори, профессор.

СУРАТДА: Тошкент трактор заводида ташкил этилган давлат тили ҳақидаги қонунни амалга ошириш марказининг компьютер дастури муҳандиси А. Муҳаммадиев ва марказ бошлиғи ўринбосари М. Миряхёева.

Ш. ИБРОҲИМОВ олган суратлар.

ДИЛДА ИШТИЁҚ БЎЛСА...

Республика Ижтимоий таъминот вазирлиги давлат тили ҳақидаги қонунни амалга оширишда катта тажриба тўплади.

Аслида-ку, бугунги кунда мамлакатимизнинг қайси бурчагида яшаётганидан қатъи назар, ҳамма кексалар ҳам, ногиронлар ҳам бу ташкилотни яхши билишарди. Уни кариялар меҳр билан "СОБЕС" деб аташарди.

Бу ташкилотнинг қаердалигию у билан боғланиш учун қандай ҳужжатларни қанақа қилиб тўлдиришгача кўпчилик аниқ-таниқ ўрганиб олишган. Табиийки, буларнинг ҳаммаси яқин-яқинларгача ўзга тилда олиб борилларди.

Ва мана энди уларга давлатимиз томонидан бериладиган саҳоват хизмати ўз она тилимизда жаранглайдиган бўлди. Уйларга пенсияни келтириб берувчилар дейсизми, алоқа бўлимларидаги ходималар дейсизми ёки ҳужжатларингизни расмийлаштирувчи масъул шахслармй — ҳамма-ҳаммалари мижозлар билан ўзбек тилида гаплашиб, барча ҳужжатларни ўзбекча тўлдиришадиган бўлишди.

Ҳамма соҳада бўлгани каби ижтимоий таъминот тизими ходимлари орасида ҳам "ўрганиб қолган" иш юритиш услубини ўзгартиришни унчалар хушламайдиганлар ҳам топилади. Лекин тизим бўйича жорий этилган қатъий тартиб ҳаммани ҳаракатга солиб қўйди: вазир Баҳодир Ҳамидович Умурзоқов бошчилигида жами раҳбарлар ўзбек тилида ёзилмаган бирорта ҳужжатга қўл қўймай — қайтаравердилар. Натижада, сал кам ўн олти ярим минг кишини ташкил этган бу соҳа хизмати жуда қисқа фурсат ичида, асосан, давлат тилига ўтди.

Энди билинди, давлат тили ҳақидаги қонунда кенг омма билан бевосита мулоқотда бўладиган ташкилотларнинг ходимлари зудлик билан давлат тилида муомала қилишга ўтишлари зарурлиги бекорга алоҳида таъкидланмаган экан. Ижтимоий таъминотга дахлдор кишиларнинг юракларида шунақа нозик туйғулар бор эканки, уларга битта гап ортиқча, иккита гап камлик қиларкан. Ёшликда, куч-ғайратлари борида ҳалол меҳнат қилиб, кариликда иззат кўришга муносиб умр кечирган бўлсалар-да, энди моддий ёрдамга муҳтожликларини сездиришдан орият қиладиган одамлар кўп экан. Президентимизнинг ижтимоий ҳимояни кучайтириш тўғрисида чиқарган қатор фармонларидан сўнг ҳам ижтимоий таъминот бўлимлари остонасига бориб, "менга тайинланган пенсия миқдори қанча бўлди?" деб суриштиришга истиҳола қилувчилар кўпчиликни ташкил этаркан. Ҳукуматимизнинг бундай беминнат саховатидан баҳраманд кишилар они эса аллақачон икки ярим миллиондан ортиб кетган. Бу республика аҳолисининг ўндан бир қисмидан ортиқроқ кишилар гуруҳи аллақачонлар давлат тили тўғрисидаги қонун амалиётининг бевосита иштирокчиларига айландилар, дегани.

Вазирликда қонун қабул қилинган дастлабки пайтлардаёқ 50 соатлик дастур асосида барча ходимлар ўзбек тилини ўргатиш гуруҳларида бепул ўқидилар. "Саховат" журналининг бош муҳаррири Абдужаббор Маннопов билан журналист Сухроб Йўлдошевлар тайёрлаган соҳа атамаларининг ўзбекча луғати эълон қилинди. "Ижтимоий таъминотга доир атамалар ва иборалар луғати" (ратопринтда) ва "Ўзбекистон Республикасининг 1993 йил 3 сентябрдаги "Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида"ги Қонунни тадбиқ этишга доир қўлланма ҳужжатлар", "Ўзбекистон Республикасининг имтиёзли пенсия таъминоти бўйича норматив ҳужжатлар тўплами", "Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни асосида пенсияларни қайта ҳисоблашга доир савол ва жавоблар" сингари ўнлаб қўлланмалар нашр этилди.

Вазирлик чиқарадиган буйруқлар бланкасидан тортиб, пенсионерларнинг нафақа дафтарчаларигача бўлган иш юритиш қоғозлари таржима қилиниб, тасарруфдаги ташкилотларга юборилди. Келаси йилдан бошлаб энди бу намуналар асосида вилоят ва туман бўлимлари жойларда ўз иш қоғозлари нусхаларини керакли миқдорда кўпайтириб оладилар. Маълумки, иш юритиш, ҳужжат тузиш ва идоралараро ёзишмаларни олиб бориш республика ҳукуматининг 1990 йил 19 февралидаги 101-қарорига мувофиқ 1995 йилгача давлат тилига кўчиб бўлиши шарт. Ана шу талабни ўз вақтида бажарган Ижтимоий таъминот вазирлиги энди асосий эътиборни вилоятлар ва туманлардаги бошқармалари ва тасарруфидаги муассасалар фаолиятида давлат тили тўғрисидаги қонуннинг бажарилиши устидан назоратни кучайтиришга қаратмоқда. Зеро, вазирлик тасарруфидаги муассасалар сони тўрт юз ўн бештани ташкил этади. Шунча ташкилотнинг ўзбек тилида иш юритишини таъминлаш учун барча чора-тадбирлар кўрилди.

Яқинда бўлиб ўтган вазирликнинг ҳайъат йиғилишида Самарқанд ва Бухоро вилоятларидаги ижтимоий таъминот бўлимлари ва шунга даҳлдор муассасаларда давлат тили тўғрисидаги қонуннинг қандай бажарилаётганлиги кўриб чиқилди. Мазкур вилоятларда бу борада амалга оширилган ижобий ишлар таъкидланиб, йўл қўйилган камчиликлар очиб ташланди ва уларни тугатиш тадбирлари белгиланди.

Жойлардаги ташкилот ва муассасаларнинг жамоалари ҳам юқоридан келадиган йўриқномаларни кутиб ўтирмай, ўз ички имкониятларини сафарбар этиб, соҳада давлат тилига ўтиш жараёнини тезлаштирдилар. Вазирликнинг Республика ногиронликни даволаш ва меҳнат қобилиятини тиклаш илмий-тадқиқот институтида шу илмгоҳ раҳбари Ж. Нажмиддинов раҳбарлигида тармоқ атамалари ва иборалари луғати тузилиб, нашр этилди. Айни вақтда, хўжалик юритиш ва бухгалтерия иши мутахассислари томонидан ишлаб чиқилиб, давлат тил комиссияси томонидан тасдиқланган иш қоғозларининг намуна нусхалари келтирилиб, кўпайтирилмоқда ва булар тегишли бўлимларда жорий этилаётир.

МУКАРРАМА,
"Халқ сўзи" мухбири.

• Нуқтаи назар

ЎЙНАБ ЁЗСАНГ ҲАМ ЎЙЛАБ ЁЗ

Тилни бошқарадиган, қўлида қалами, оғзида каломи бўлган кишилар ўта саводли, сўзга беқиёс бой бўлган. Масалан, Навоий замонида даврага кириш, яъни қўлига қалам олиш учун ҳар бир шоир 60 минг сатрни (шундан 40 минг сатри салафлари асарларидан, 20 минг сатри замондошлари асарларидан) ёд билиши шарт бўлган экан.

Навоийнинг ўзлари эса 100 минг сатрни ёд билган эканлар. Шунча нарсани эсда сақлаган кишининг луғат бойлиги ҳам катта бўлади, албатта. Шоиргина эмас, олимларнинг ҳам, адибларнинг ҳам, тарихнависларнинг ҳам луғати ўта бой бўлган, чунки улар бир неча тилни билишган.

Бизда-чи? Ёзиш-чизишни билган ҳар бир қаламкаш, терминсозлик билан "шуғулланаверади." Ва ҳатто мавжуд луғатлар, жумладан, изоҳли ва этимологик луғатларга, энциклопедияларга ҳам эътибор беришмайди. Оқибатда "ўзбеклаштириш" баҳонасида кўпгина сўзлар бутунлай нотўғри ишлатилаётир. Бир неча мисол келтирамиз. "Депутат"ни "ноиб" дейишади. Ҳамма луғатларда ноиб сўзи "ёрдамчи", "муовин" деб изоҳланган.

"Тамойил" "принцип" маъносини бермас экан. Ўзбекча-русча ва тожикча-русча луғатларда бу сўз "мойиллик", "йўналиш" деб изоҳланган; (ўзаги ҳам мойил "тенденция" сўзидан).

Русча ва байналмилал сўзларнинг бузиб таржима қилинаётганлигини шу мисоллардан билса ҳам бўлади.

Тилимизда истеъмолда бўлган сўзларнинг нотўғри ишлатилиши ҳақида икки оғиз сўз.

"Иқтидор" сўзи "салоҳият", "истеъдод" маъносида қўлланилаётир, масалан, "иқтидорли болалар" дейишади. Аслида, "иқтидор" сўзининг ўзаги "қудрат" "қудратли", "кучли" демакдир, "иқтидорли ёзувчи", "иқтидорли спортсмен" дейиш мумкин. Лекин "иқтидорли ўқувчи" эмас. "Ташриф" сўзи жуда кўп ишлатиляпти. Ҳар қандай кишини ҳам "ташриф буюрди" дейверишади. "Ташриф" (ўзаги шараф) асли "улуғлаш", "шарфлаш", демакдир; "ташриф буюрди — марҳамат қилиб келдилар" дегани фақат давлат арбоблари ва буюк кишиларга дахлдор бўлиши керак, "Контроль", "инспекция", "инструктаж", ҳатто "надзор" сўзларини ҳам бир сўз билан "назорат" десак (масалан, турклар контроль сўзини қабул қилишган); "станция", "остановка", "стоянка", "разъезд", "вокзал" каби сўзларни бир сўз билан "бекат" (шоҳбекат) десак; "алимент", "пособие", "пенсия", "стипендия" сингари тушунчаларни биргина "нафақа" сўзи билан ифодаласак; "бухгалтер", "учётчик", "счётовод" каби терминларни эса "ҳисобчи" билан "алмаштирсак"; "перечень", "регистрация", "список" каби тушунчаларни бир сўз рўйхат (рўйхатга олиш) десак; "дастур" сўзини "программа", "низом", "устав", "қўлланма", "платформа" каби 15 дан ортиқ маънода ишлатсак, тилимиз нима бўлади? Агар шу зайлда кетаверса, бундан кейинги ўзбек тили луғатларимиз ҳозиргидан бир неча марта кичиклашиб қолмайдими?

Суюн ҚОРАЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси тилшунослик институтининг катта илмий ходими.

• "Халқ сўзи" рейди

РАНГ КЎР — ҲОЛ СЎР

Йўл бошида юриш, сув қулоғида туриш ва дарвоза қуриш — энг масъулиятли вазифалардан саналади. Чунки яқин-йироқдагиларнинг ҳол-аҳволлари, ичкаридагиларнинг феъл-аъмоллари ана шу хатбошидағиларнинг қиёфалари билан белгиланади.

Мирobod тумани (Тошкент шаҳар) аҳлига ана ўшандай фахрланиш, айни вақтда тийрак нафас олиш бурчи қисмат бўлган. Чунки Ўзекистон Республикасининг бош дарвозахонаси бўлмиш темир йўл шоҳбекати мана шу туман ҳудудида жойлашган.

Бугун нишонланадиган Она тили байрами арафасида юртимиз йўлларини тавоф этиш ниятида Тошкент шаҳридаги Шимолий темир йўл шоҳбекати "зиёратига" бордик. Муҳташам бино пештоқига қўндирилган ёзув мағрур порилайди: "ВОКЗАЛ". Ўнг тарафда ёзув "Начальник вокзала. Вокзал бошлиғи", Йўловчилар учун ўтиш ва кутиш жойи вазифасини ўтовчи кенг бино йўлакларида, деворларида осиғлиқ турли-туман ёзувларнинг ҳаммаси икки тилда битилган. Йўқ, бир оз ён босиб айтдик. Кўргазмалар, кўрсатмалар, йўл-йўриқларнинг ярмидан кўпроғи русча-ўзбекча, қирқ фоизи атрофидагиси эса рус тилида чиройли қилиб ёзиб қўйилган.

Кўнгил хира бўлиброқ вокзал мажмуининг иккинчи асосий биносига ўтдик. Бу ер олдиндан билетлар сотиладиган чиптахона. Бу бўлинмада хизмат қилувчиларнинг аксарияти (1994 йил, 17 октябрь оқшоми), мижозлар билан фақат рус тилида муомала қиларди. Равондаги мармар қопланган тўрт қиррали устунларга, деворларга осилган эълон ва билдирувларга кўз югуртирдик. "Билеты на "обрвтно" касса не выдает", "стоимости проезда в электропоезд...", "право на льготной проезд...", "касса разных сборов" каби ўнлаб билдирувларни кўрган киши ўзини қаердалигини сезмайди. Ўзбекча матнларни эса...Мана билдирувлардан бири: "Эълон. Ҳурматли йўловчилар! 1994 йил 5 сентябрь ойидан бошлаб чипталар олдиндан сотиш кассаларида кетишига ва қайтиб келишига фақат 20 кун олдинга сотилади". Жумланинг услубий қурилиши, унинг таркибидаги гап бўлакларининг тушиб қолганлиги каби хатолар ҳақида гапириб ҳам ўтирмайлик. Оддийгина битта услубий хатонинг ўзи қанчалар мантиқий ғализликни юзага келтирган: "5 сентябрь ойи" (!) дегани нимани ифодалайди? Тақвимда нечта сентябрь ойи бор экан, деб ўйлайди ўқувчи. Шохбекат мажмуидаги биноларнинг ичкари-ташқарисида фаолият кўрсатаётган тилнинг ночорлигидан хит бўлиб кетади одам.

Бас, бу ердаги оғзаки ваёзма нутқ матнларини тилчи нигоҳи билан қарамайлик. Ахир темир йўл тизимида ишлаш учун шу со анинг билимдонлари, мутахассислари жамланган... Биз бу ерга келиб-кетаётган минглаб йўловчиларнинг бири сифатида қарайлик атрофга. Ана, қаршимизда навбатсиз билет олиш имтиёзига кимлар эгалиги ҳақидаги билдирув кўзга кўринарли тарзда рус ва ўзбек тилларида ёзиб қўйилибди. Ўқиймиз...

Наҳотки, миллатимиз тарихига, тақдирига оид республика ҳукуматининг қонуни ҳаҳотки беш йилдан бери мамлакатимиз бош дарвозахонасига етиб бормаган бўлса?

Яхшилик қидирсангиз — у Сизга, албатта йўлиқаркан. Шоҳбекат қаршисидаги Тарас Шевченко кўчаси ёқасидаги катта ойнаванд бино эшиклари ёнига осилган пештахтадаги ёзув кўнгилга ёруғлик солади: "Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлигига қарашли савдо-тижорат бошқармасининг марказий ҳарбий универмаги". Бироқ йўлнинг нариги ёғидаги улуғвор бино ўз номини боши узра баланд кўтариб турибди: — "Дом быта УЗБЕКИСТАН". Наҳотки, дегандек алангланган одам бино ёнбошида ҳар эҳтиётдан сақланаётган ёзувни илғайди "Ўзбекистон маиший хизмат уйи". Бу ёзувни ўқиб улгурмасингиздан, яна бўғиласиз. Энди навбатдаги бино эшигидаги пешёзув нигоҳингизга тошдек ботади: "Спортивно-технический клуб ОСО "Ватанпарвар". Дераза ойнасидан мўралаган эълон яна йўловчини Ўзбекистондан бир лаҳзага олислатишга ҳаракат қилади: "Поступайте на вечерние курсы радиотелемастеров. Срок обучения 3,5 месяцев. 3 раза в неделю с 11 до 21, Начало занятий с 5 октября 1994 года". Эътибор берган бўлсангиз, — яқиндагина осилган эълон. Демак, бу ҳудудда сақланаётган ёзувлар республикамизда ўзбек тилига давлат мақоми берилишидан олдинги даврдан қолган қолдиқлар эмас, давлат тилида ёзишга маблағ ёки ҳафсала етишмагани учун ҳам эмас экан...

Шу яқин орада "Ойбек" метро бекати кўринди. Унга беткай турган бино пешёзуви аввалгилардан-да баттар чиқди. Энди мен ёзмай буни. Марҳамат, тепадаги суратдан ўзингиз ўқиб, нима деб хулоса чиқарсангиз чиқаринг.

М. МУРОДОВА,
"Халқ сўзи" мухбири.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ.

• БЎЛИМЛАР:
Парламент 33-57-34;
Хатлар 33-07-48;
Қишлоқ хўжалиги 32-07-94;
Иқтисодиёт 32-36-65;
Маънавият 32-35-60;
Ахборот 32-29-89;
Тунги муҳаррирят 33-10-28.

• МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — Ҳ. Сатторов.
Навбатчи — Б. Остонақулов.

Рўйхатдан ўтиш тартиби №0001 Буюртма Г. – 1197 71326 нусхада босилди, ҳажми – 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А – 2

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили «Буюк Турон» кўчаси, 41. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Босишга топшириш вақти — 21.00. 1 2 3 4 5 6